

Rezultati međunarodnog empirijskog istraživanja Mozaik 2001 - Vojvodina

Centralni projektom je rukovodio: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet iz Budimpešte
Istraživanje na Vojvodanskom terenu je izvršilo:
Naučno društvo za hungarološka istraživanja (Subotica)
Koordinator projekta: Dr. Iren Gabrić-Molnar
Instruktor anketara: Dr. Mirnič Žužana

Sažetak izveštaja:

Opis uzorka, sociodemografski aspekti

Ekonomska i ratna kriza na teritoriji Jugoslavije je u zadnjih deset godina značajno uticala na status i uslove života mađarske omladine u Vojvodini. Vojvodina je severna pokrajina Srbije (teritorija 21 680 km²). Na osnovu rezultata poslednjeg popisa stanovništva (1991) imala je 2 013 889 stanovnika, od toga Mađara 339.491 (17%). S obzirom na veliki broj iseljenja, danas u Vojvodini živi otprilike 300 000 Mađara, uključujući i one, koji su na privremenom radu u inostranstvu, ili tamo studiraju.

Osnovni statistički podaci

Vojvodina se danas sastoji od tri regiona: Bačka, Banat i Srem. Udeo Mađara u stanovništvu regiona je sledeći: Severna Bačka 29%, Zapadna Bačka 8%, Južna Bačka 19%, Severni Banat 26%, Srednji Banat 10%, Južni Banat 5%. Mađarsko stanovništvo u severnoj Bačkoj i na obali Tise živi u većini, dok u Banatu i u južnoj Bačkoj žive u dijaspori. Najviše Mađara stanuje na selu, i u manjim gradićima, a manje njih živi u gradovima. U Vojvodini danas živi oko 51 hiljade mladih Mađara.

Aspekti izbora naselja u vojvodanskim regionima:

- tip naselja (mesto stanovanja Mađara u Vojvodini su prvenstveno gradići i sela, i tek nakon toga veći gradovi, izuzev Subotice, gde Mađari žive u najvećem broju);
- izabrana naselja predstavljaju dve regije (Bačka i Banat) i šest okruga Vojvodine;
- apsolutni i relativni procenat Mađara u regionu, okrugu i naselju.

Kod određivanja uzorka od 1000 ispitanika uzeli smo u obzir dve regije Vojvodine, onda s obzirom na (relativni i apsolutni) postotak mađarskog stanovništva po naseljima, i u Bačkoj, i u Banatu se popunjava po 500 anketa. Šema uzorka naselja je sledeća: 24 naselja, od toga 14 sela, 6 manjih gradića, 4 grada.

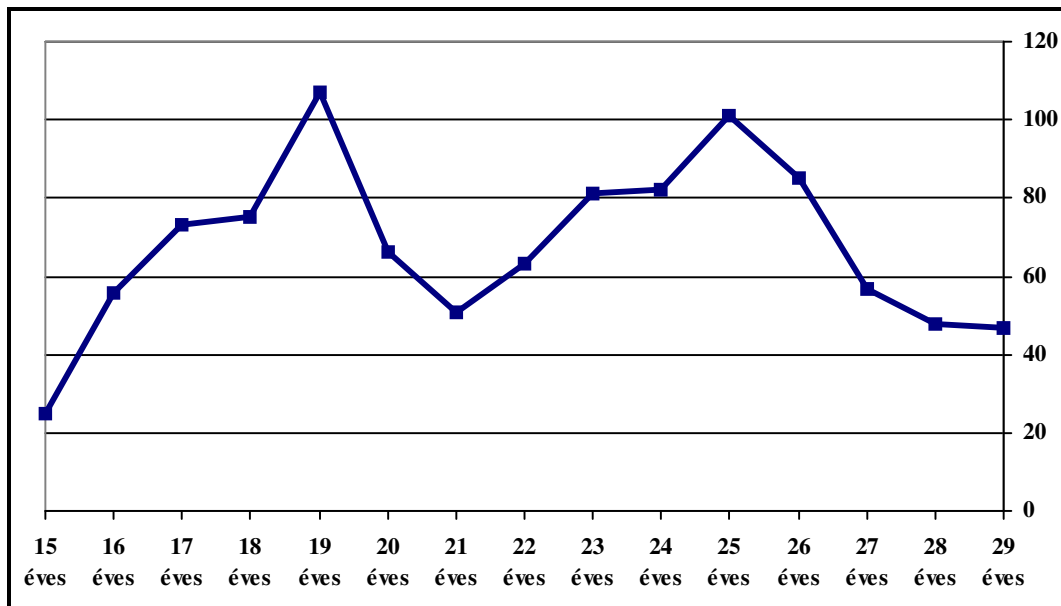
Starost i pol ispitanika određena je na osnovu demografskih podataka: između 15-19 godina (32%), između 20-24 godina (33%) i između 25-29 godina (35%). Pored toga smo uzeli u obzir i školsku spremu stanovništva.

Sastav uzorka

Uzorak je reprezentativan za vojvođansku mađarsku omladinu u odnosu na starost, pol i školsku spremu, a takođe i mesto stanovanja (regija, naselje). Anketiranje je vršeno na osnovu kvota koji su određivani po naseljima. Izbor odgovarajućih osoba je rađen po slučajnom uzorku. Mladi su davali odgovore samovoljno, upitnike su ispunjavali anketari. Kao rezultat dobili smo podatke od 1525 osoba (1016 Mađara i 509 Slavena). Naš glavni cilj je bila analiza podataka dobijenih od mladih Mađara Vojvodine, dok su članovi grupe ne-Mađara bili kontrolna grupa.

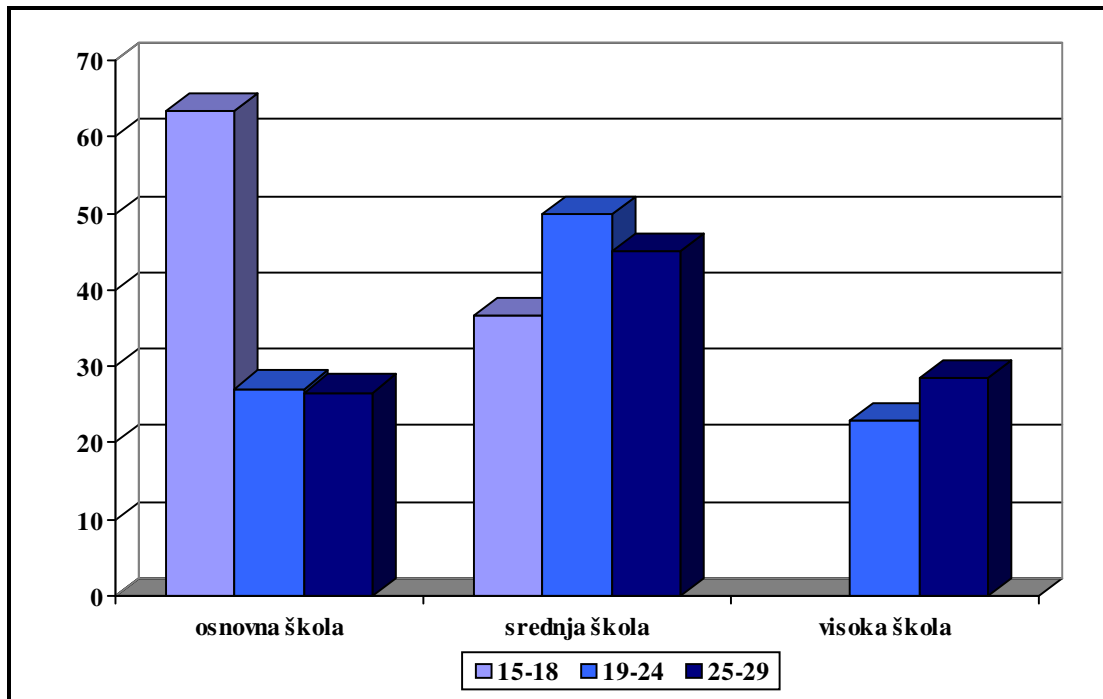
Opis uzorka

Uzorak se sastoji od 1016 mlada Mađara iz 24 vojvođanskih naselja (14 sela, 6 gradića, 4 grada). Polna struktura odgovara demografskoj stvarnosti Vojvodine, uzimajući u obzir popis stanovništva iz 1991. godine: 523 (51%) muškaraca, 494 (49%) žena. Srazmera tri starosne grupe je takođe određena na osnovu statističkih podataka: 15-19 godina 336 osoba (33%), 20-24 godina 343 osoba (34%), 25-29 godina 338 osoba (33%). U uzorku je reprezentativnija grupa 19 godišnjaka (studenti prve godine fakulteta, odnosno učenici završnih razreda srednje škole) i mladi između 23 -25 godina (studenti koji završavaju fakultet, mladi stručnjaci već zaposleni, ili oni koji traže posao).

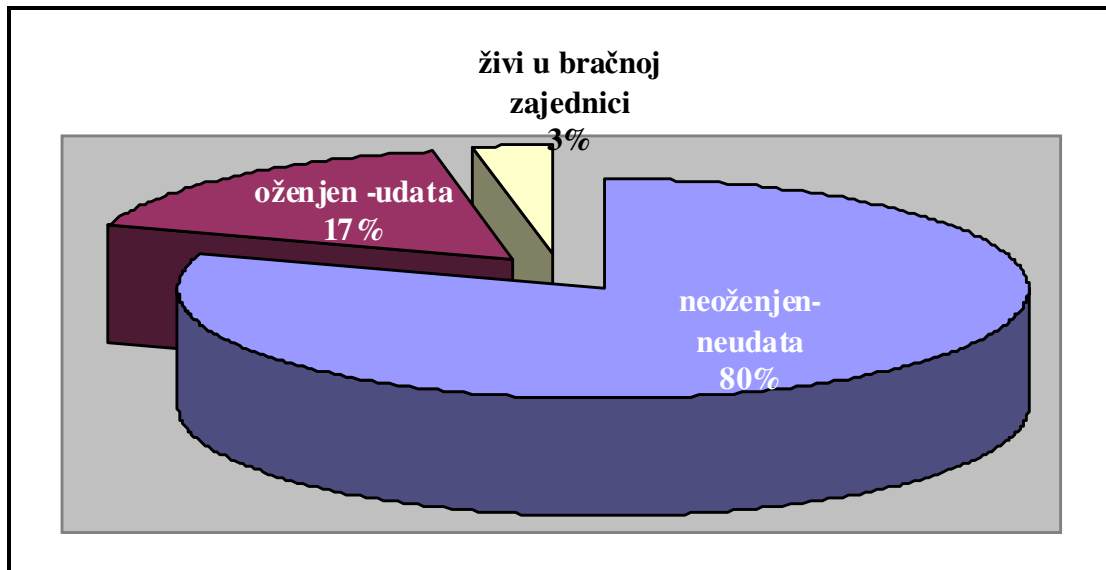

Školsku spremu ispitanika pokazuje sledeća slika. Najveći broj mladih Mađara u Vojvodini je završilo osnovnu školu (39%). Četvorogodišnju stručnu srednju školu je završilo 20 posto, a trogodišnju srednju školu 13 posto. Od ispitanika gimnaziju je završilo 11%, višu školu 10%, a fakultet 7%-a. Inače, za mlade vojvođanske Mađare je karakteristično da mnogi posle osnovne biraju stručnu srednju školu, i tek nakon toga se

upisiju u gimnaziju, odakle sigurno dospevaju na fakultet (deca stanovnika grada, intelektualaca, odlični đaci). Oni između 15 i 19 godina su pretežno sa osnovnim obrazovanjem (više od 60 posto), ali 35 posto uzorka ima završenu srednju školu. U starosnoj grupi 19–24 godišnjaka polovina uzorka ima srednju spremu, četvrtina osnovnu, i više od 20 posto je sa višom ili visokom školskom spremom. U starosnoj grupi između 25–29 godina najveći broj mladih Mađara (skoro polovina uzorka) je na srednjoškolskom nivou, manje od 30 posto raspolaže sa višom spremom, a više od 25 posto ima samo završenu osnovnu školu.

Na osnovu porodičnog stanja, ispitanici su podeljeni u tri grupe: neoženjeni-neudati mladi, te oni koji žive u bračnoj, ili u vanbračnoj zajednici. Tri četvrtine mladih je neudato ili neoženjeno. Najverovatnije zbog toga, što ekonomska situacija i ratne godine nisu u dovoljnoj meri motivisale mlade da osnuju porodicu u dvadesetim godinama. Kod dve starije grupe je prosek brakova mali, u celom uzorku manje od 50 posto mladih je stupilo u brak pre napunjenja 29 godina. U starosnoj grupi od 19 do 24 godine, oko 82 posto ispitanika je neoženjeno ili neudato, a otprilike 15 posto živi u bračnoj ili vanbračnoj zajednici. U najstarijoj starosnoj grupi (25-29 godina), 56 posto je neoženjeno/neudato, a 34 posto živi u braku.

Nastava, obrazovanje

Na osnovu statističkih podataka demografska distorzija je uočljiva u padu vitalnosti i plodnosti mađarskog stanovništva u Vojvodini, i u tome što je manje brakova i rođenja, a više razvoda i smrti. Asimilacija se ubrzala nakon šezdesetih godina, naročito među Mađarima koji žive u dijaspori u Banatu, ali je već uočljiva i u okolini Novog Sada. Veliki broj roditelja smatra neracionalnim da dete pohađa školu na mađarskom jeziku, naročito ako je škola udaljena od mesta stanovanja. Mlade od 15 do 29 godina smo tokom ispitivanja na osnovu završene školske spreme podelili u sledeće grupe: (1) osnovna škola, (2) u srednjoj školi smo diferencirali 2-3 godišnje škole za obrazovanje stručnih radnika, zanatskih radnika i druge stručne škole, a pored toga još (3) četvorogodišnje stručne srednje škole, (4) gimnazije, nadalje (5) višu školu (6) i fakultet, (7) specijalizaciju, (8) postgradualni (magistarski) i PhD stepen.

Trenutačni školski nivo, tipovi škola mađarske omladine

Od ispitanika 434 osoba i trenutno se školuje na nekom od navedenih stepenova. Oni mladi, koji su prestali sa školovanjem, kao najčešći uzrok navode nezainteresovanost (33 osobe), 28-oro njih nije imalo volju da ide u školu, 27 osoba je odlučilo da prekine školovanje zbog rezultata koje su postigli. Između ostalih češćih uzroka navedeni su materijalni problemi, zapostavljanje svojih obaveza u školovanju, i porodični razlozi. Slika broj 5. pokazuje da najveći broj onih koji se i trenutno školuju pohađa srednju stručnu školu (102) ili fakultet (141). Žene su se najčešće školovale u stručnim srednjim školama i gimnazijama, a muškarci u stručnim srednjim školama i srednjim zanatskim školama.

Rezultati pokazuju da među ispitanicima koji žive na selu veći je broj onih, koji su završili samo osnovnu školu (42%), i onih koji su kvalifikovani radnici (21%). Oni, koji su završili fakultet žive u većoj meri u gradu (9–10%), ili u malim gradovima, a stručnjaci sa završenom višom školom žive u najvećoj meri u gradićima (12%).

Osnovno školsko obrazovanje

Učenici u osnovnom i srednjem obrazovanju nemaju obavezu plaćanja školarine, dve trećine (74%) pohađa škole sa uporednim nastavnim jezicima (u školama Vojvodine uporedno se radi nastava na srpskom jeziku, i na jezicima nacionalnih manjina, sa jedinstvenim nastavnim većem i upravom), a 24 posto pohađa škole sa mađarskim nastavnim jezikom. Samo jedna osoba je pohađala osnovnu školu u Republici Mađarskoj. 95 posto ispitanika je učestvovalo u opštem obrazovanju, a 98 posto je učilo u odeljenjima na jednom (mađarskom) nastavnim jeziku.

Srednjoškolsko obrazovanje

Od 1016 ispitanih mladih samo 134-oro se nije upisalo u srednju školu. Nakon završene osnovne škole 883 osoba je nastavilo sa školovanjem. Najveći broj se odlučio za stručnu srednju školu (44%), za gimnaziju (29%) i za srednju školu za obrazovanje kvalifikovanih radnika (27%), gde nema maturskog ispita (Slika br. 6.). Izuzev 6 osoba svi su pohađali državnu školu, i samo 2 posto ispitanika je plaćalo školarinu. U srednjoj školi najveći broj se upisao na tehničke struke (32%), nakon toga sledi opšti smer, gimnazija (25%), ekonomski (8%) i trgovački (7%) smer. U medicinsku školu se upisalo 7 posto ispitanika, a prirodno naučni smer je izabralo 6 posto. Poljoprivrednu srednju školu je pohađalo 4 posto mladih, a informatiku i umetnost je upisalo samo 2 posto. Najveći broj ispitanika i na ovom nivou pohađalo škole sa uporednim nastavnim jezicima (76%), a mnogo manji broj se odlučio u Jugoslaviji na školu u kojoj je nastava samo na mađarskom ili samo na srpskom jeziku. U srednje škole na srpskom jeziku išli su samo mladi Mađari u dijaspori, koji su imali u blizini svog mesta stanovanja samo srednju školu sa srpskim nastavnim jezikom, dok se vrlo mali broj odlučivao da nastavi školovanje u Mađarskoj.

Popularnost srednjih škola sa uporednim nastavnim jezicima očigledno dokazuje da je mađarski, kao jezik nastave, vrlo važan u izboru škole, jer 88 posto mladih je školu pohađalo na mađarskom, a 12 posto na srpskom jeziku. U odeljenjskim razredima najpopularnija je bila matematika (13%), ali najveći broj ispitanika nije išao u odeljenjske razrede (43%), jer u vojvožanskim srednjim školama mađarski razredi najčešće su organizovani kao opšta odeljenja. Nakon završetka sadašnje škole, 15 posto mladih želi da nastavi školovanje na fakultetu, 9 posto na višoj školi, dok bi 4 posto da nastavi obrazovanje sa nekom vrstom specijalizacije. Moguće mesto daljeg školovanja je raznovrsno: 8 posto uzorka bi se školovalo u Mađarskoj, 7 posto u Jugoslaviji (van svog mesta stanovanja), ali na mađarskom jeziku, dok bi 6 posto ispitanika odabralo prijemni ispit u instituciji sa srpskim nastavnim jezikom, isto van mesta stanovanja. Malo je takvih, koji bi želeli da nastave svoje školovanje u mestu stanovanja, i malo broj je takvih koji za to imaju mogućnosti.

Visokoškolska sprema

Visokoškolsko obrazovanje ima 387 osoba od ispitanih, znači od 1016 mladih 38 posto je pohađalo neku vrstu više škole ili univerziteta. Na teritoriji Vojvodine u okviru Novosadskog Univerziteta postoji 13 fakulteta i 9 viših škola. Višu školu je pohađalo 42 posto uzorka, a 55 posto je išlo na fakultet. Velika većina (97%) se školovala u državnoj instituciji, dok je nekolicina išla u fondacijske ili privatne institucije (u ove ubrajamo i izmeštena odeljenja obrazovnih institucija iz Mađarske, tzv. konzultacijske centre u Senti i Subotici). Povećao se broj onih koji plaćaju školarinu (32%), što se može objasniti sa time da se novije plaća školarina na većini jugoslovenskih univerziteta. Studenti mogu da imaju dva statusa: ili da uče na teret budžeta, ili su samofinansirajući, što odlučuje rezultat prijemnog ispita.

U izabrane institucije visoko školskog obrazovanja spadaju različite naučne grane (Slika br. 10.) Na ovom stepenu obrazovanja najpopularnijem su se pokazali tehnički (25%), pedagoški (18%) i ekonomski smerovi (14%). U Subotici je moguće potpuno obrazovanje na mađarskom, jeziku kako na državnoj Tehničkoj Višoj Školi, tako i u Konzultacijskom Centru Više Škole Gabor Deneš iz Mađarske. Na izmeštenom odeljenju somborskog Učiteljskog Fakulteta u Subotici takođe se odvija nastava na mađarskom jeziku, a Ekonomski Fakultet pruža delimičnu nastavu na mađarskom jeziku. Mlade Mađare najverovatnije privlači mogućnost studiranja na maternjem jeziku.

Na smerove Filozofskog fakulteta ispitanici su se javili samo u 9 posto, mada na Filozofskom Fakultetu u Novom Sadu, na smeru za mađarski jezik i književnost imaju mogućnost studiranja na mađarskom jeziku. Informatiku je učilo 9 posto studenata. Na prirodnom smeru je studiralo 7 posto uzorka, a visokoškolsko obrazovanje na poljoprivrednom smeru je steklo 4 posto. Samo 3 posto uzorka se odlučilo za medicinski smer, a na trgovački tek 2 posto.

Zvaničan jezik u visoko obrazovnim institucijama Jugoslavije danas je srpski. Na pojedinim fakultetima, na molbu dekana a po odluci ministra za obrazovanje mogu se otvoriti i odeljenja na mađarskom i na mešanom nastavnom jeziku. Od studenata Mađara 45 posto studira u instituciji gde postoje odeljenja sa paralelnim nastavnim jezicima, 10 posto uči u instituciji sa mađarskim nastavnim jezikom, a 7 posto studira u Mađarskoj. Institucije sa srpskim nastavnim jezikom odabralo je 31 posto ispitanika. 62 posto mladih je imalo delimično ili celokupno obrazovanje na mađarskom jeziku.

Vanškolsko obrazovanje

Važni pokazatelji vanškolskog obrazovanja su privatni časovi. Iznenađujuće je veliki broj onih, koji su za vreme osnovne škole išli i na privatne časove. U srednjoj školi je manji broj onih, koji pohađaju privatne časove. Više od polovine upitanih mladih Mađara su kao osnovnoškolci išli na veronauku. Od 2000. godine veronauka je uvedena u škole kao fakultativni predmet, a pre toga je bila organozovana samo u okviru crkve. Među osnovnoškolcima na drugom mestu je fiskultura (27%), popularni su sportovi sa loptom

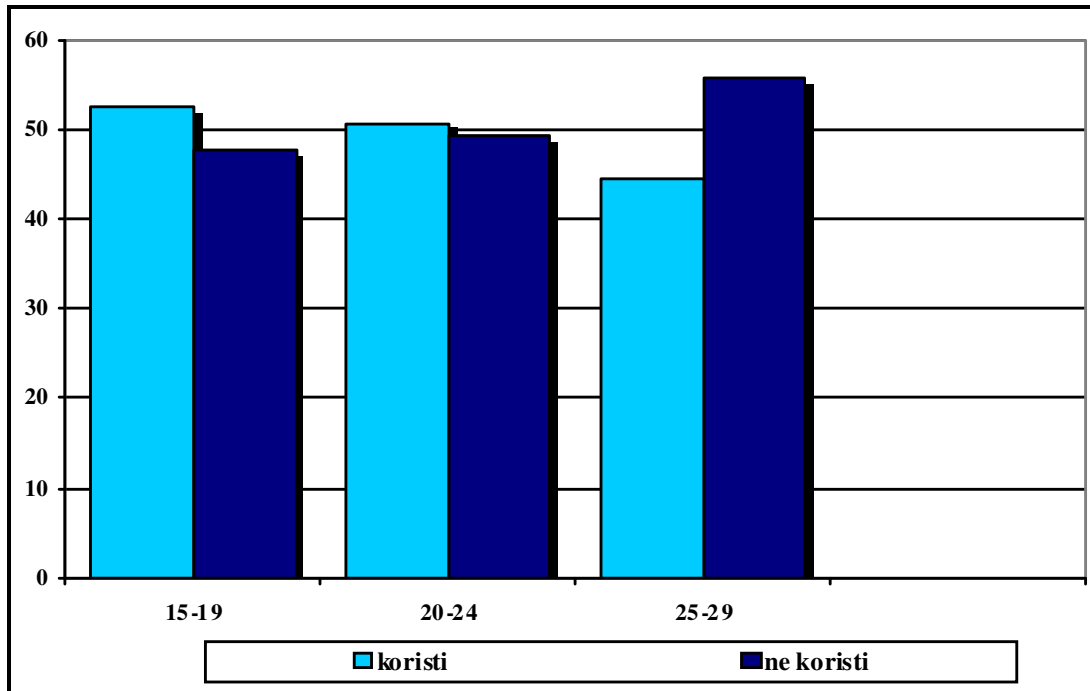
(košarka, fudbal) i sportovi borilačkih veština, stoni tenis, itd., što se sve može igrati i u školskoj hali za fiskulturu. Oni koji sebe nazivaju sportistima radije se bave sa individualnim sportovima. U vanškolskom obrazovanju jako popularna je bila priprema za prijemni ispit (26%), i časovi matematike (24%). Nažalost, zbog učestalih štrajkova, bombardovanja i drugih nesretnih okolnosti učenici su primorani da jedan deo školskog gradiva nadoknade na privatnim časovima. Osnovnoškolci se često bave muzikom i pevanjem. Na početku osnovne škole 17 posto mladih uči strani jezik, te informatiku (11%), i mađarski jezik van škole (9%).

Među srednjoškolcima uopšteno opada broj privatnih časova, mada časove matematike (14%), fiskulture (11%), i stranog jezika (10%) relativno veliki broj ispitanika posećuje. I na ovom nivou je karakteristično da srednjoškolci imaju privatne časove za prijemni ispit za fakultete: to se odnosi na 7 posto uzorka. Sa muzikom i pevanjem bavilo se 6 posto, sa kompjuterskom tehnikom 4 posto, ali mađarski jezik je učilo samo 2 posto, i malo njih je išlo na veronauku (2%). Privatne časove za vreme osnovne škole pohađalo je 796 osoba, dok je za vreme srednje škole 647 osoba.

Uočljivo je da na selu među osnovnoškolcima prvenstveno veronauka ima tradiciju, pa slede privatni časovi iz matematike, jer više dece iz sela i gradića treba da pohađaju pripremne časove za prijemni ispit ako žele da dobiju mesto u gradskoj srednjoj školi. A u gradovima najčešće je učenje stranog jezika. Što se srednješkolaca tiče, na selu se prosečno ređe ide na privatne časove, dok u gradovima pohađanje stranog jezika i matematike ima poseban značaj i u ovoj starosnoj grupi mladih.

Korišćenje računara i interneta

Polovina mladih koristi računare. Starija starosna grupa (25–29 godina) shvatljivo ima manje računarskog znanja, jer oni to još nisu učili u školi. U starosnoj grupi između 15–19 godina 52 posto redovno koristi računar, a i u grupi 20–24 godina više od polovine. U vojvođanskom uzorku 340 osoba (33%) koristi računar kod kuće, od toga 289-oro imaju svoj računar. Dostup Internetu kod kuće ima 22 posto uzorka. U korišćenju računara Internet je prvenstveni cilj za 58-oro (6%) ispitanika, a 28 posto ih je to označilo kao drugostepeni razlog. Za vreme rata Internet je bio jedino sredstvo kojim se moglo doći do necenzurisanih informacija i jedino sredstvo otvaranja prema svetu. Najmlađa starosna grupa (15–19 godina) računar koristi prvenstveno za igru (39%), i skoro 30 posto za učenje. Među starijima rad sve više dolazi do izražaja. Oni između 20–24 godina kompjuter koriste za rad (30%) i učenje (23%), 18 posto za dopisivanje, a 17 posto se igra sa mašinom. Tako je među najmlađima Internet najpopularniji, a među 20-24 godina za dopisivanje. U najstarijoj grupi 52 posto koristi računar u radu, 15 posto se igra, a 13 posto dopisuje njime. U Vojvodini računar dakle nije luksuz, nego prvenstveno sredstvo rada i učenja. U domaćinstvu sa telefonom živi 70 posto mladih, a skoro polovina domaćinstava poseduje mobilni telefon.

Uslovi života, porodični resursi

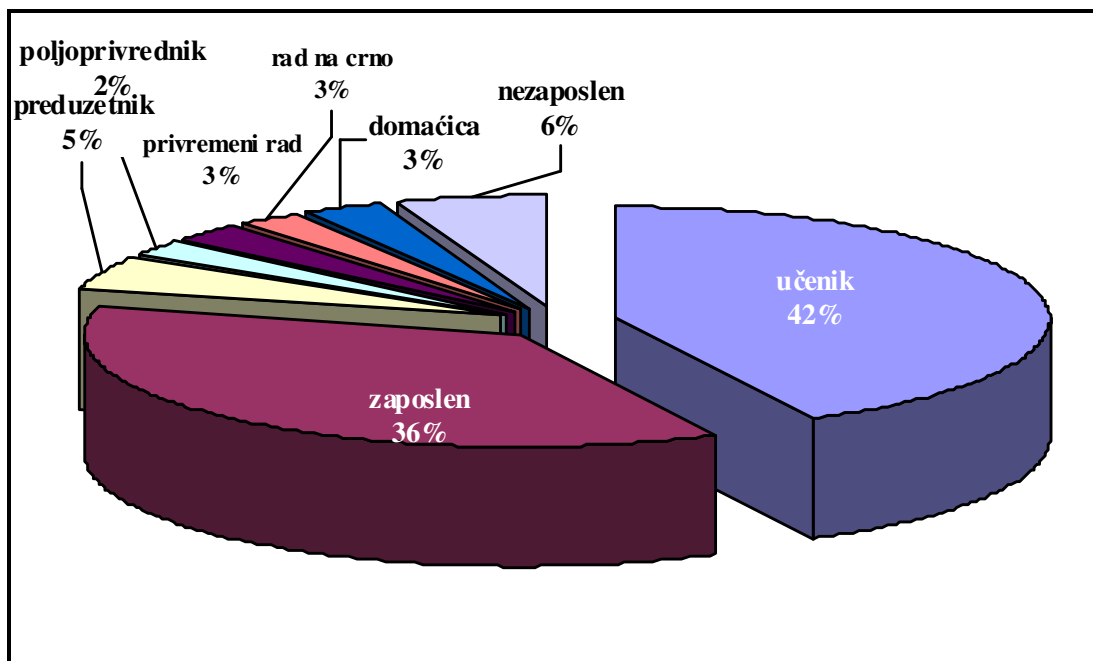
Opis tržišta radne snage

Početakom 2002. godine u Srbiji je bilo oko 700 000 nezaposlenih. Strukturalna statistička analiza nezaposlenih pokazuje da je među njima najviše žena sa stručnom spremom, relativno mladih. Ima mnogo takvih koji mogućnost prvog zaposlenja traže godinama. Dve petine nezaposlenih ne može za sebe naći posao više od tri godine. Fluktacija radne snage je toliko usporena u državi, da među pojedinim regijama skoro i ne postoji preseljavanje radnika. Izuzetak čine izbeglice.

Privredna aktivnost mladih

Aktivnost mladih smo u vojvođanskoj anketi podelili u četiri grupe: uči, privredno je aktivan, inaktivan i nezapolen. Slika prikazuje privrednu aktivnost mladih. U uzorku od 1016 mladih vojvođanskih Mađara najveći broj uči (42%), slede aktivni, koji rade kao nameštenici (36%). Osetljivo je da veliki broj mladih zbog nezaposlenosti bira nastavak učenja. Što može da dosegne i do 25–26 godine. Nezaposlenih je 6 posto, ali se može pretpostaviti da ovo nije broj zvanično registriranih nezaposlenih, jer mnogi se ne javljaju na berzu rada, nego pokušavaju sami sebi naći privremena, neprijavljena radna mesta. Tu su oni koji prihvataju sezonski rad (3%), domaćice (3%) i šverceri (3%). Možemo prepoznati i manje, ali markantne grupe: one koji su preduzetnici sa svojom porodicom (5%), i one koji gazduju (2%).

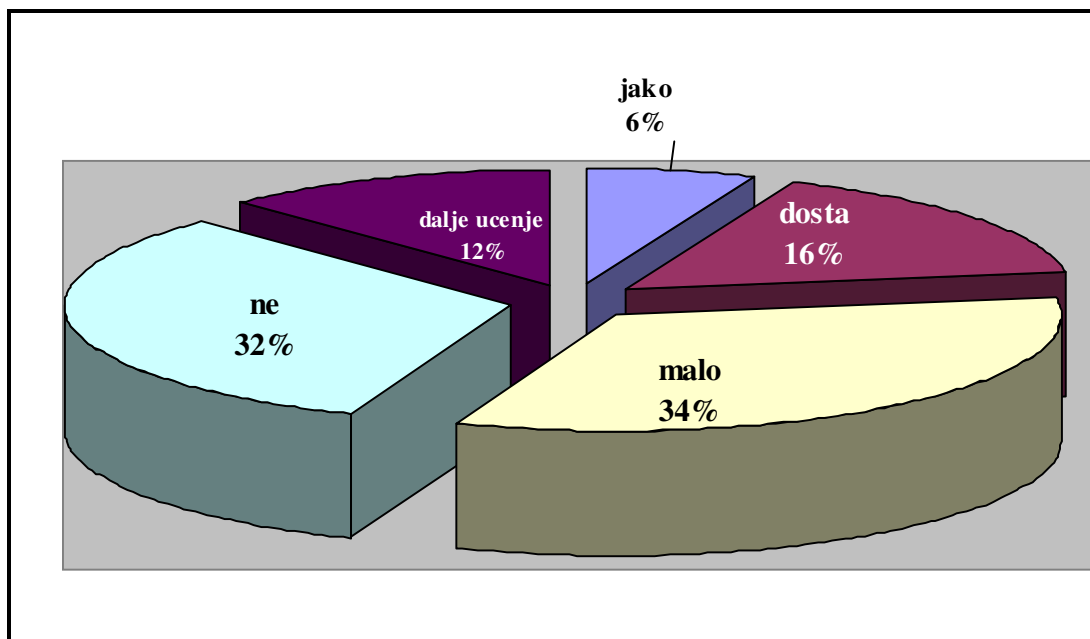

Aktivnost mladih, po starosnim grupama

U najmlađoj starosnoj grupi (15–19 godina) 15 posto radi (11% kao zaposleni, a 4% na neki drugi način). Među onima od 20 do 24 godine zaposleno je 35 posto, 15 posto na neki drugi način radi, i 3–4 posto je deo onih koji su deo porodičnog preduzetništva, švercuju ili rade u porodičnom gazdinstvu. Nezaposleni čine 8 posto. Srazmera učenika se smanjuje, u starosnoj grupi od 15 do 29 godina oni su otprilike polovina. U najstarijoj starosnoj grupi (25–29) učenici čine 10 posto, a 58 posto su oni, koji su zaposleni. Sa nekoliko posto raste broj onih koji rade kao privrednici i sezonski radnici, a pada broj onih koji su zaposleni u porodičnom gazdinstvu ili se bave švercom. Rad, zaposlenje je glavna aktivnost 47 postotka ispitanih mladih, nezaposleni čine 5 posto, a ostali inaktivni (domaćice, izdržavana lica, osobe na porodiljskom odsustvu) 6 posto. Veliki je broj onih, koji se istovremeno školuju i rade (105 osoba), najviše njih pomaže u porodičnom biznisu.

Bojazan od nezaposlenosti

Većina aktivno zaposlenih (70%) se ne boji nezaposlenosti, ali 22 posto ispitanika oseća neki bojazan. Strah od nezaposlenosti ima 56 posto učenika: u manjoj meri (34%), prilično (16%), ili u velikoj meri (6%). Od nezaposlenosti se ne boji 32 posto učenika, a 12 posto bi želelo da nastavi svoje školovanje. Malo je onih koji pozitivno ocenjuju mogućnost zaposlenje u svom naselju (vrlo pozitivno 3%, pozitivno 11%). 37 posto mladih mogućnost zaposlenja u svom naselju ocenjuje kao osrednju. U starosnoj grupi od 15 do 29 godina skoro polovina (49%) ispitanika misli negativno o mogućnostima zaposlenja u svom okruženju, 20 posto ocenjuje kao vrlo nepovoljno, a 29 posto kao nepovoljno.

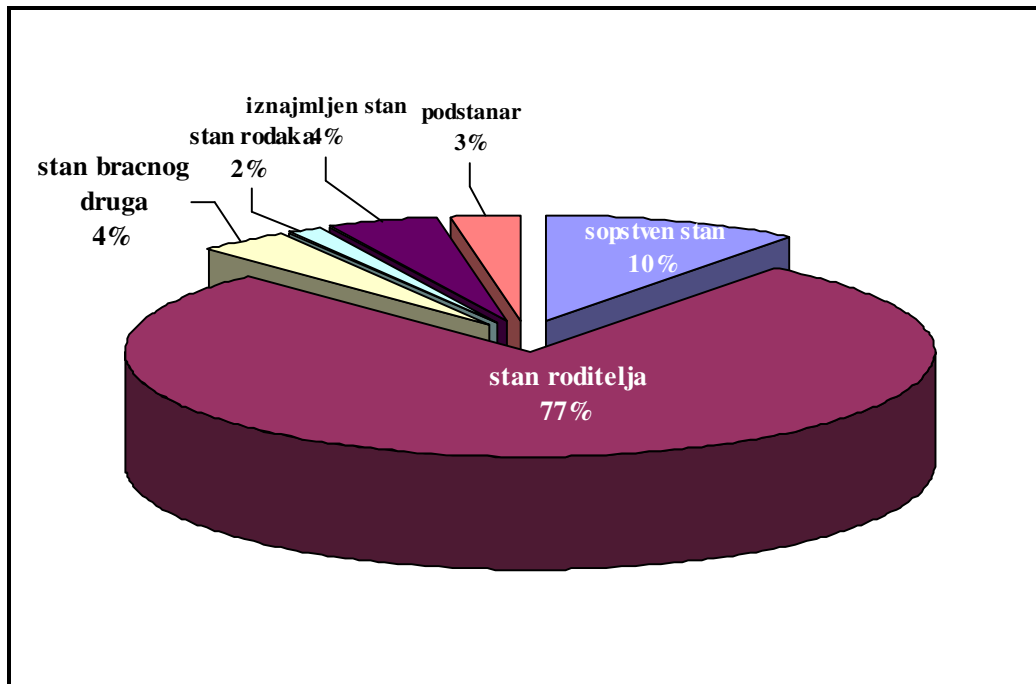

Alternativa zapošljavanja u inostranstvu

Značajan broj mladih (28%) izjavljuje da bi u budućnosti volelo da se zaposli (i) u inostranstvu. Među njima 189 osoba bi želelo da se zaposli u Mađarskoj. Na osnovu vremenskog perioda rada u inostranstvu, anketirani mogu da se podele u sledeće grupe: Među onima koji bi da se zaposle u Mađarskoj, 13 postro smatra da bi tamo želeo da radi uvek, dok više od polovine mladih bi voleo da to zaposlenje traje duže od godinu dana, a 13posto bi da se zaposli barem na godinu dana. Iz svega toga proizilazi da 79 posto uzorka se ne bi zadovoljilo sa mogućnostima koje pruža tzv. statusni zakon, jer bi želeli da rade u Mađarskoj duže nego što je to omogućeno zakonom. Manji deo mladih bi želelo da se zaposli na pola godine, ili još manji period.

Uslovi stanovanja

Mladi Vojvođani se dugo oslanjaju na pomoć roditelja: 77 osto bira da živi sa roditeljima zajedno kao prisilno rešenje. U sopstvenom stanu, ili stanu bračnog druga živi samo 13 posto ispitanika. Kao podstanari, u iznajmljenim stanovima, kod rodbine živi 9 posto ispitanika. Bez zaposlenja i mogućnosti sticanja plate mladi ne mogu da grade ili da kupe sebi stan, zato se porodica osniva tek oko 30. godine.

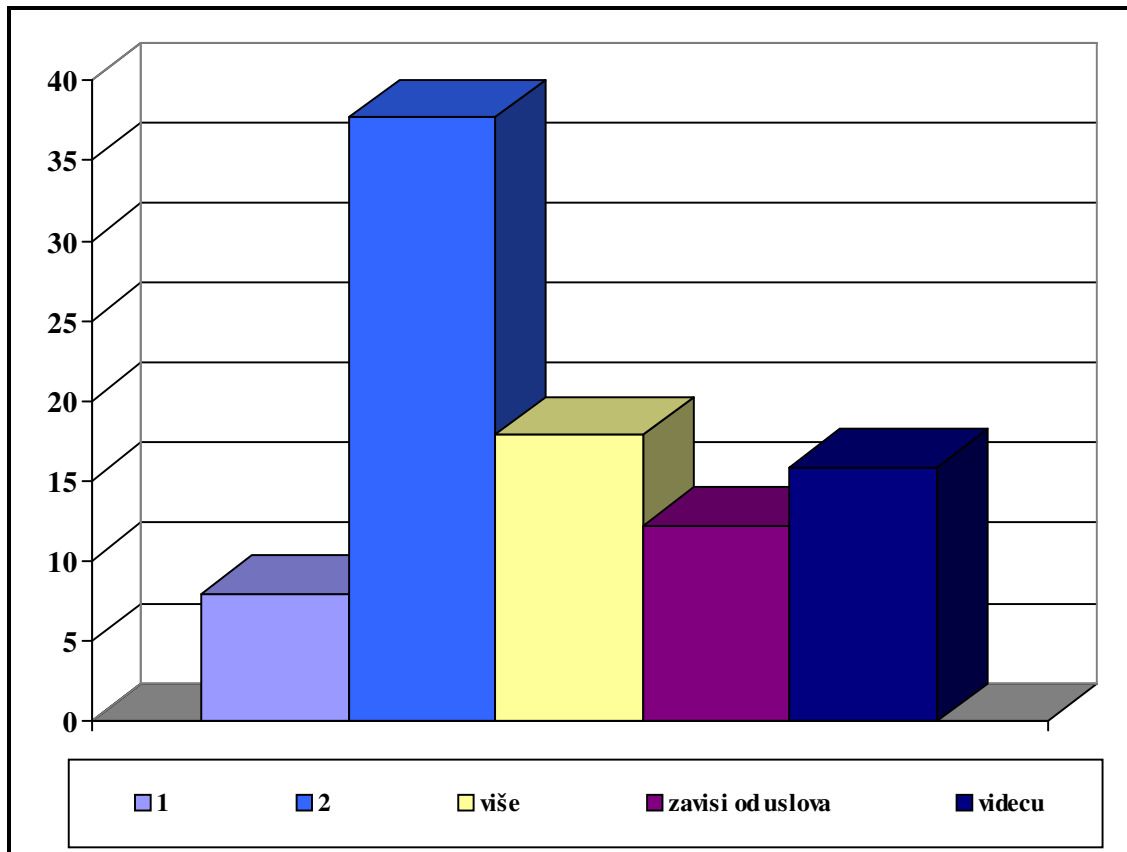
Prikazom starosnih grupa postaje očigledno da je vrlo nizak broj onih, koji poseduju sopstveni stan, bez obzira što se povećava broj onih koji žive nezavisno od roditelja. Sa roditeljima žive mladi od 15 do 19 godina (94%), a u grupi od 20 do 24 godina oko 81 posto i nadalje stanuje sa roditeljima, i samo 9 posto ima sopstveni stan. U najstarijoj grupi više od polovine ispitanika živi sa roditeljima, 21 posto stanuje samostalno u svom stanu, a 14 posto kao podstanar. Zabrinjava činjenica da više od polovine ispitanika između 25–29 godina nije u stanju da povede ekonomski samostalan život. Naročito je osetljiv problem među onima koji žive u bračnoj zajednici, jer treba da se prilagode životu sa više generacija. Slika br. 21. pokazuje da manje od polovine (47%) oženjenih/udatih poseduje svoj stan, dok 28 posto i nadalje živi sa roditeljima, a 21 posto plaća stanarinu. Podaci pokazuju povoljan razvoj pokazatelja komfornosti: izuzev centralnog grejanja (56 posto nema centralno grejanje), primetni su sređeni odnosi kod svakog ispitanika. Gasovod nedostaje u 70 posto slučajeva, što proizilazi iz razvoja vojvođanskog gasovoda.

Karakteristike porodice i domaćinstva

Uočljivo je da ispitanici (15–29 godina) žive sa dva roditelja sa bratom/sestrom (34%), ili kao jedinci (21%), dok u porodici sa tri ili više deteta živi 5 posto mladih, a u braku sa detetom 5 posto. Među mladima ima i takvih, koji žive u krnjoj porodici, jedno dete-jedan roditelj (4%), ili u porodici bez dece (4%). U najstarijoj grupi većina mladih živi sa roditeljima. U grupi od 12 posto onih, koji žive u braku, decu ima 12 posto, a u grupi od 20 do 24 godina 6 posto. Iz demografskog aspekta ovo je vrlo interesantno, i može da se poveže sa niskim brojem porođaja u krugu vojvođanskih Mađara. U poslednjih deset godina je pored poznatih asimilacijskih tendencija na ovaj problem još više uticao i odlazak mladih u inostranstvo.

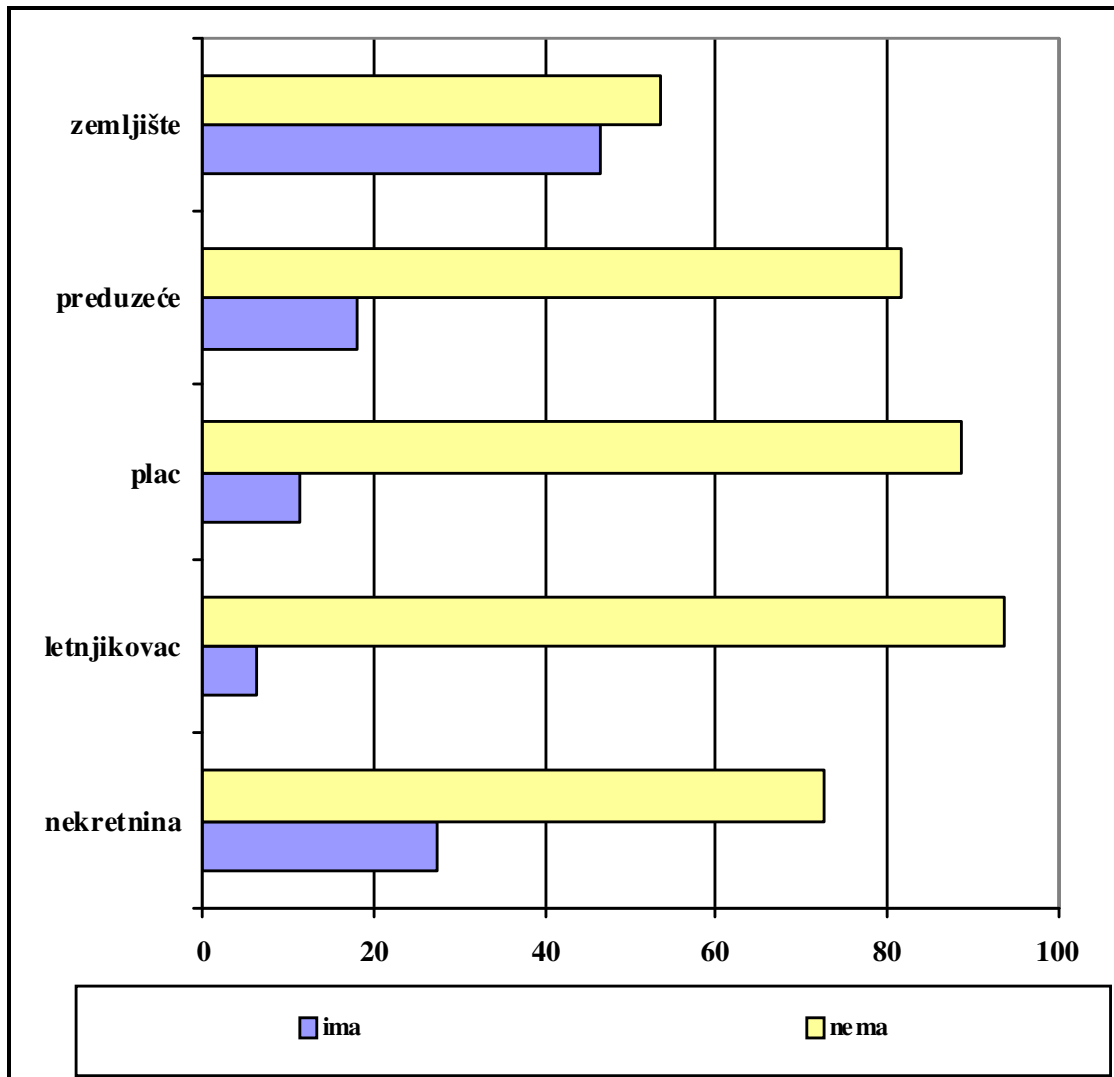
Brak, vanbračne zajednice, prihvatanje dece

Osnivanje vanbračnih odnosa malo karakteriše mlade (3%). Više od 10 posto mladih ima dece (8%) jedno dete, 4% dvoje, a nekoicina troje). Većina mladih Vojvodana bi želela a budućnosti dvoje (38%), ili još više dece (18%), ali je oko 38 posto nesigurno u prihvatanju dece. Osam posto ispitanika planira samo jedno dete.

Privredni resursi

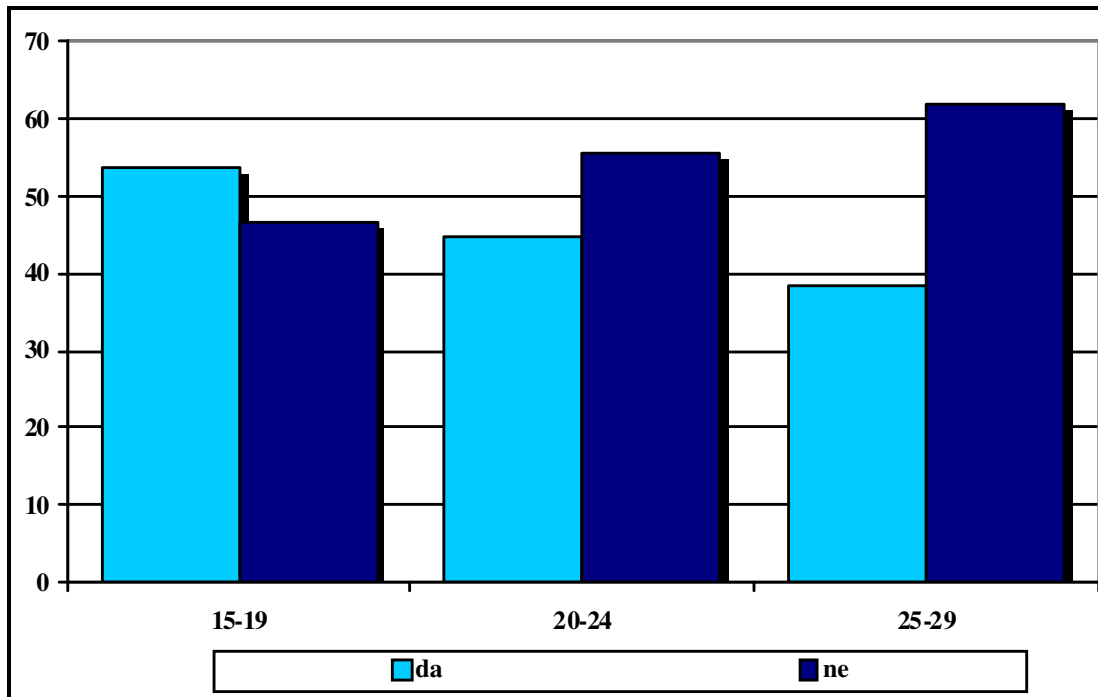
Od svojinskih odnosa prvo smo evidentirali nepokretnu imovinu i zemlju. Veliki deo mađarskog stanovništva Vojvodine živi od poljoprivrede. Otprilike polovina mladih živi u domaćinstvu koje poseduje plodno zemljište, jedna četvrtina ima nepokretnu imovinu, 11 posto zemljište, 6 posto i vikendicu. Mnogo porodica poseduje zemlju (46%), ali drugu nepokretnu imovinu smao manji broj (27%). U petini porodica postoji neki biznis, od toga dve trećine kao privatni preduzetnici. Stvarna naklonjenost preduzetništvu je međutim mnogo veća.

U vezi pokretne imovine uočljivo je da neophodni delovi domaćinstva (npr. mašina za pranje veša, zamrzivač) skoro da ne nedostaju ni iz jednog domaćinstva. Telefon, televizor u boji takođe ima većina mladih. Modernije, manje neophodne električne uređaje (kompjuter, CD-plejer, mobilni telefon) poseduje 50–60 posto mladih Vojvođana. Nizak je broj onih koji imaju automobil: smao nešto više od polovine 15–29 godišnjaka može za sebe ili svoju porodicu reći da imaju automobil. U 45 posto slučajeva kola su jugoslovenskog proizvoda, a u 41 posto zapadna kola (korišćena, višegodišnja). Na osnovu objektivnih pokazatelja za polovinu domaćinstava se može reći da žive iznad proseka životnog minimuma. Deset posto mladih kaže da živi siromašno, ispod 30 je onih, koji smatraju da tek nekako mogu izaći na kraj, znači žive na minimumu. Objektivni pokazatelji materijalne situacije - po našoj proceni – gori su od subjektivnih ocena, što najverovatnije ukazuje na napuštanje nekadašnjih potreba, jednu vrstu osirumašenja. Polovina mladih smatra da sa dobrom raspodelom može dobro izaći na kraj iz svog prihoda, dok 7 posto živi bez materijalnih problema.

Način života

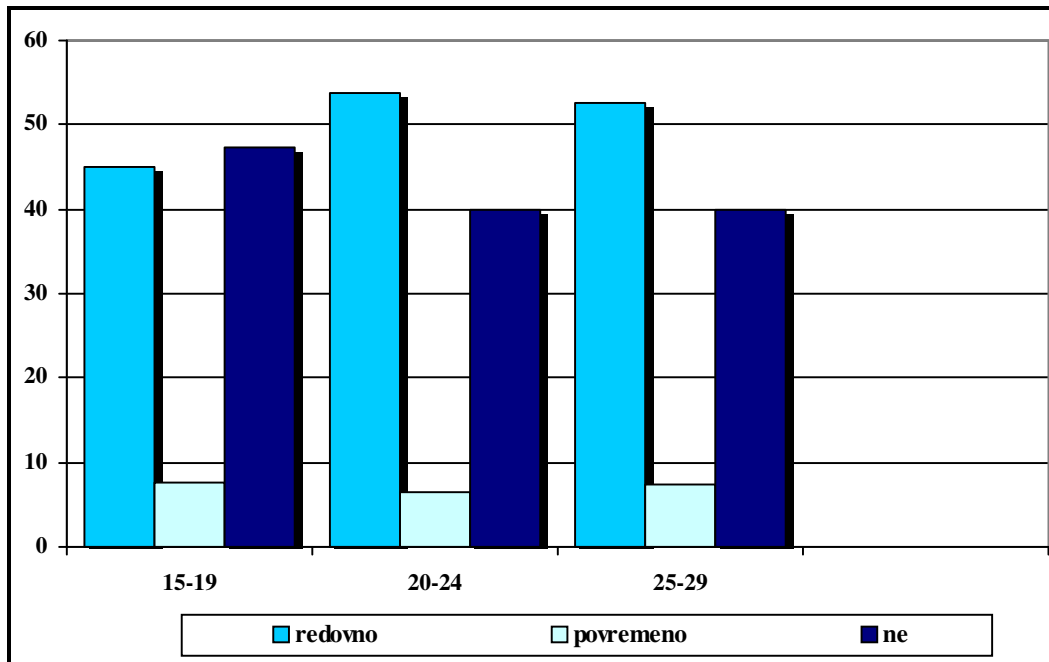
Sportske navike

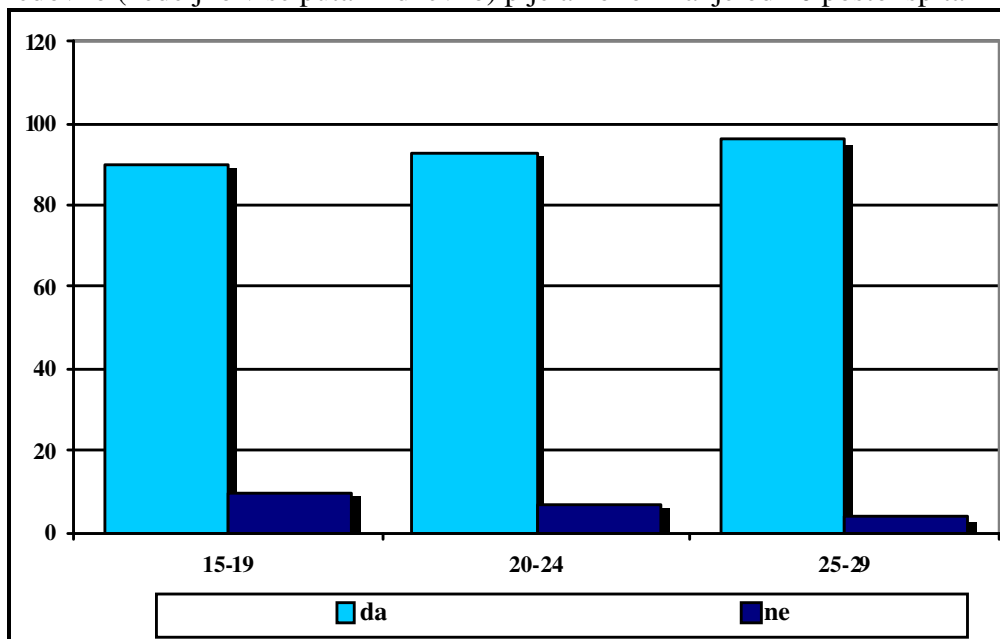
Redovnim sportom bavi se manje od polovine mladih. U grupi od 15–19 godina više od polovine se bavi redovnim sportom, dok među 25–29 godišnjaka to je samo 38 posto. Sa povećavanjem godina smanjuje se volja za sportom. Među onima koji se redovno bave sportom, 56 posto su muškarci, a 43 posto žene. Mlađa starosna grupa (osnovnoškolci) i učenici stručne srednje škole se više bave sportom, nego intelektualci. Učenici se češće bave sportom nego radnici, ili inaktivni. Među onima koji se redovno bave sportom, najpopularnija je vožnja biciklom (17%), što se delom može obrazložiti time da je bicikla ne samo sredstvo za sport, nego služi i za prevoz. Na drugom mestu je aerobik, na trećem plivanje, trčanje i fiskultura kod kuće (oko 8–10%). Mladi najviše vole usamljene sportove. Oni koji se ne bave sportom, to obrazlažu ovako: „nema vremena” (27%), „ne voli sport” (7%), i „nedostatak mogućnosti bavljenja sportom” (6%).

Zdravstvena situacija

Zdravstvenu situaciju mladih smo pratili na osnovu navike pušenja i trošenja alkohola. Više od polovine mladih između 15 i 19 godina redovno ili povremeno puši cigaretu. Samo 47 posto je izjavilo da ne puši. Posle 19. godine povećava se broj redovnih ili povremenih pušača, i posle to postaje stalno: u grupi od 19 do 29 godina 60 posto ispitanika puši redovno ili povremeno.

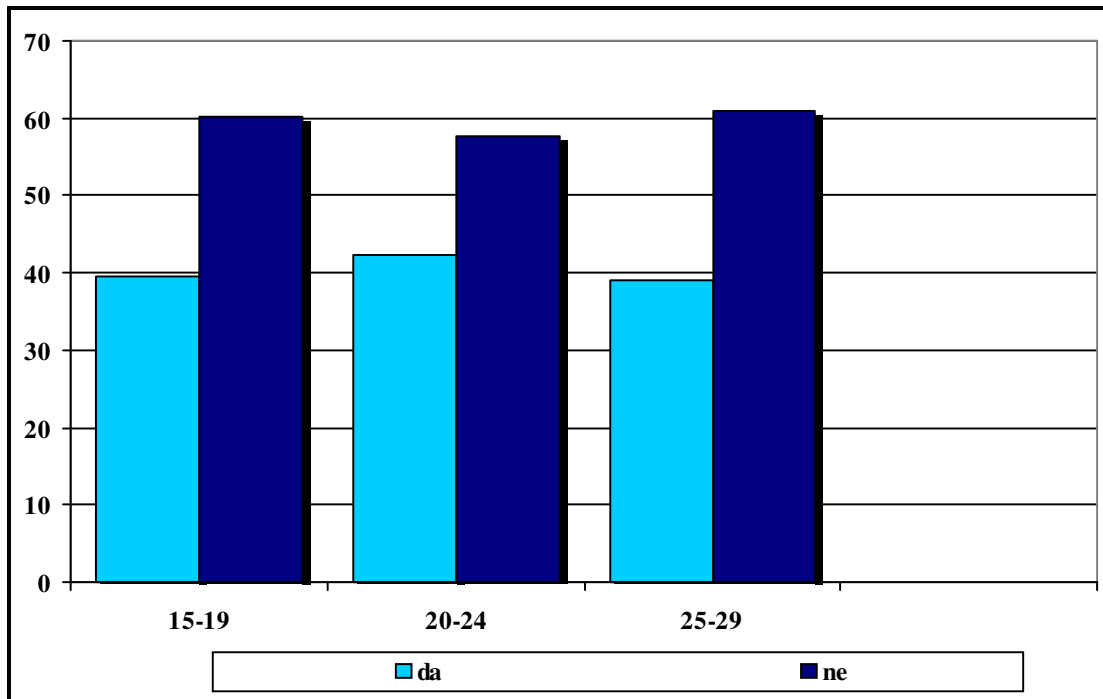

Alkohol je isprobao skoro svako u starosnoj grupi od 15 do 29 godina, oni i troše alkohol. Najverovatnije norme grupe određuju da je deo zabava i da se troši alkohol, 90 posto ispitanika priznaje da ima običaj da pije alkohol. Alkoholno piće koje se najčešće koristi je pivo. Jedna trećina grupe redovno pije pivo. U grupi od 15 do 19 godina 36 posto, u grupi od 20 do 24 godina 32 posto, a od onih između 25 i 29 godina 28 posto nikada ne pije pivo. Ostala alkoholna pića piju se povremeno. Žestoka pića se troše sa povećavanjem godina. Prvenstveno raste broj onih koji popiju s vremena na vreme, a redovno (nedeljno više puta ili dnevno) pije alkohol manje od 10 posto ispitanika.

Devijancije

Oko 60 posto mladih još nikakvu drogu nije probalo. Na slici možete videti koliko osoba je iz pojedinih starosnih grupa koristilo neki tip droge. Skoro 40 posto onih, koji su već probali, eksperimentisali su sa marihuanom. Opasnije, tvrde droge probalo je vrlo mali broj (2–3%). Marihuana je za vreme puberteta deo zabava, i ne služi bezuslovni beg od stvarnosti.

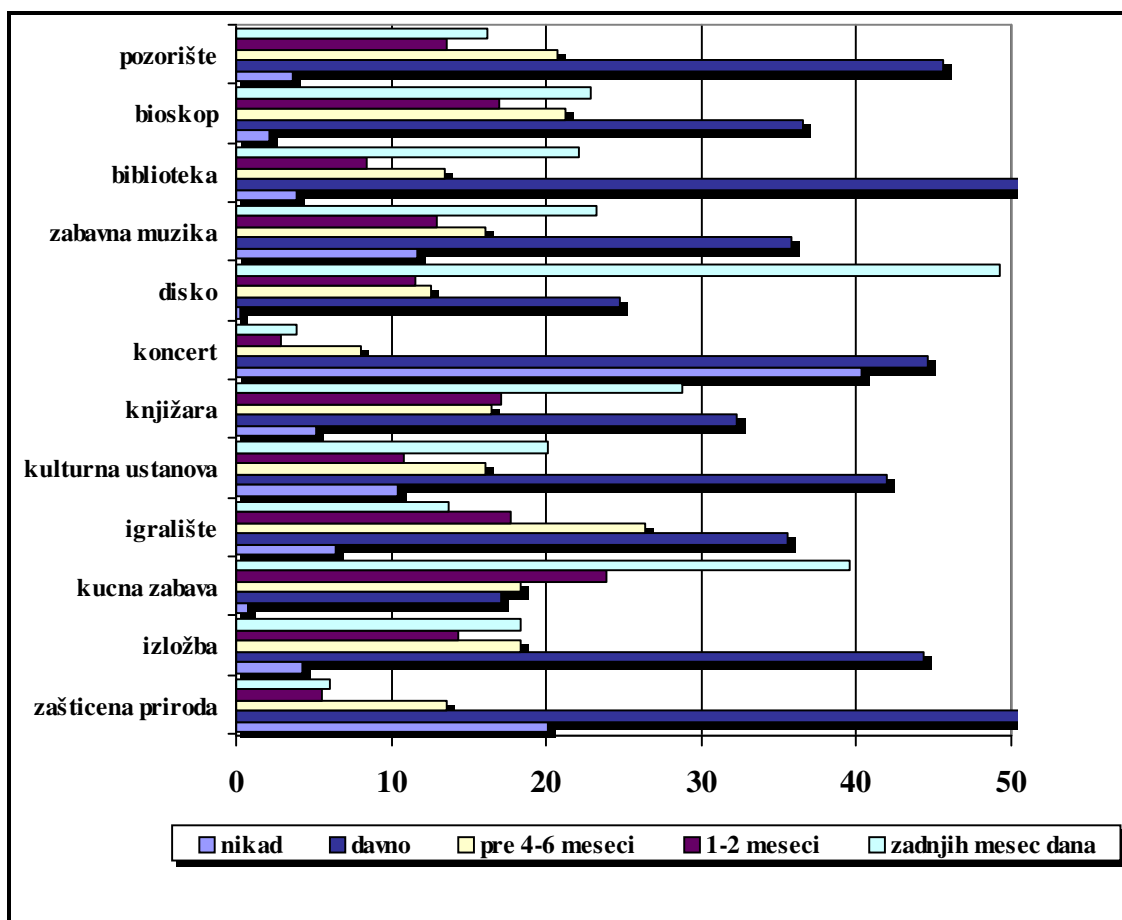

Vrednosni sistem, vrednosne preferencije

Kulturna potrošnja - Posećenost kulturnih manifestacija

Učestalost posećivanja pojedinih kulturnih manifestacija i kulturnih ustanova pruža sliku a formiranju interesovanja, kulturnih potreba mlade generacije. Veliki broj naših ispitanika daje prednost lakoj zabavi naspram vredne kulture. Najveći broj posećuje kućne zabave i disko klubove. Mnogo ređe se pokazuje interesovanje za zahtevnijom kulturom: to traži samo 20–35 posto uzorka. Mladi najmanje interesovanja pokazuju za izletima i za koncertima ozbiljne muzike. Gradska omladina češće posećuje bioskope i biblioteke. Koncerti zabavne muzike prvenstveno zaokupljaju mlade u gradićima. Dominantan oblik zabave kod sva tri tipa naselja je poseta disko klubovima. Više od polovine seoske omladine, i jedna trećina onih iz grada još nikada nije bila na koncertu ozbiljne muzike, a dom kulture nije posetio 15 gradske i 7 posto seoske omladine.

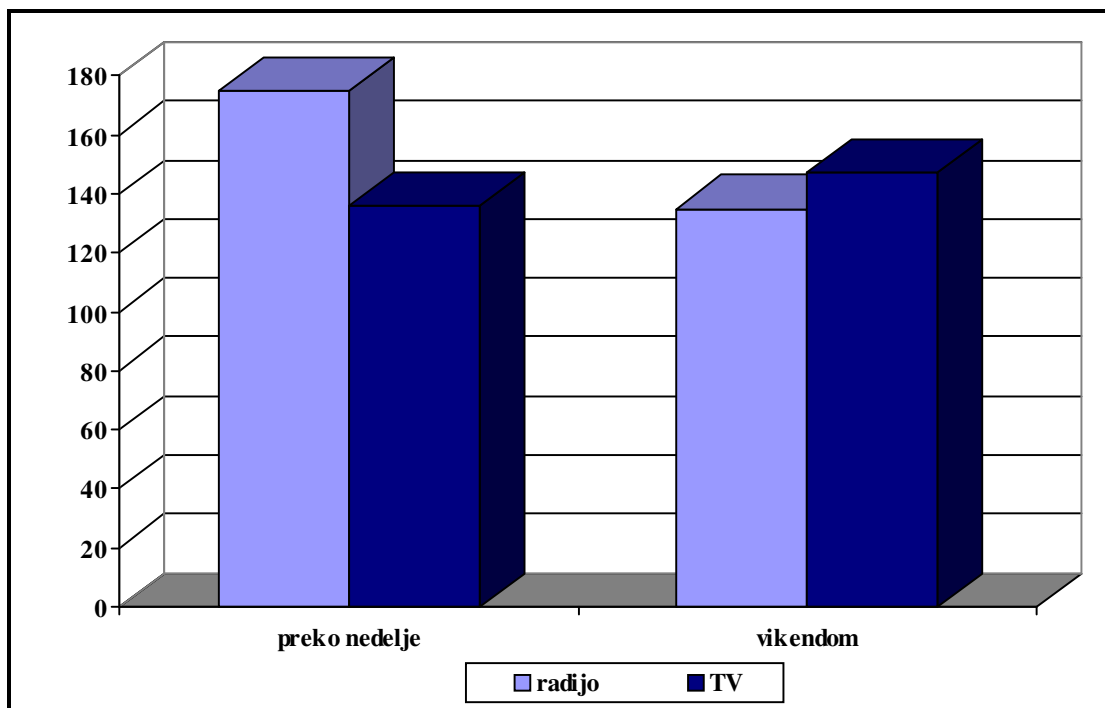
Čitanje

Analizirajući navike čitanja možemo ustanoviti da je 89 posto ispitanika pročitao najmanje jednu knjigu tokom prošle godine. Mladi od 15 do 29 godina prosečno čitaju 9 knjiga godišnje. Jedna četvrtina mladih čita redovno. Najveći broj čita krimiće, beletristiku, i praktične stručne knjige.

Od mladih koji redovno prate novine, 75 posto čita jedini vojvođanski dnevni list na mađarskom jeziku, Magyar Szó. Jedna četvrtina uzorka prati jedan od dnevnih listova na srpskom jeziku: Blic. Od nedeljnika na mađarskom jeziku najviše mladih čita Családi Kör i Hét Nap. Novine za mlade, Képes Ifjúság čita samo mali broj mladih od 15 do 29 godina. Od listova koji se objavljuju u Mađarskoj, najveći broj naših ispitanika čita ženske listove (Kiskegyed, Nők Lapja), ali njihova čitanost je mnogo manja nego nedeljnika koji se štampaju u Vojvodini.

Slušanost radija

U jednom tipičnom radnom danu ispitanici slušaju radio prosečno oko 3–4 sata, a televiziju gledaju otprilike 2–3 sata. Vikendom se odnos slušanja radija i gledanja televizije preokreće.

Najpopularnija televizijska stanica među ispitanicima je komercijalni TV Pink, koja prikazuje puno filmova. Nakon toga sledi Televizija BK, koja je popularna zbog svojih filmova i naučnih emisija. Naspram jugoslovenskih televizijskih stanica popularnost mađarskih komercijalnih televizijskih stanica je oko 60–70 posto, ali mladi rado gledaju i prvi kanal mađarske državne televizije, m1 čija gledanost se u Vojvodini meri sa popularnošću komercijalnih stanica. Duna Televiziju gleda nešto više od 10 posto mladih Mađara u Vojvodini. Ova televizija se kao jedini mađarski kanal gleda i u Južnom i Srednjem Banatu. Od ispitanika mnogi rado gledaju i inostrane televizijske programe, ponajviše HBO i Vivu.

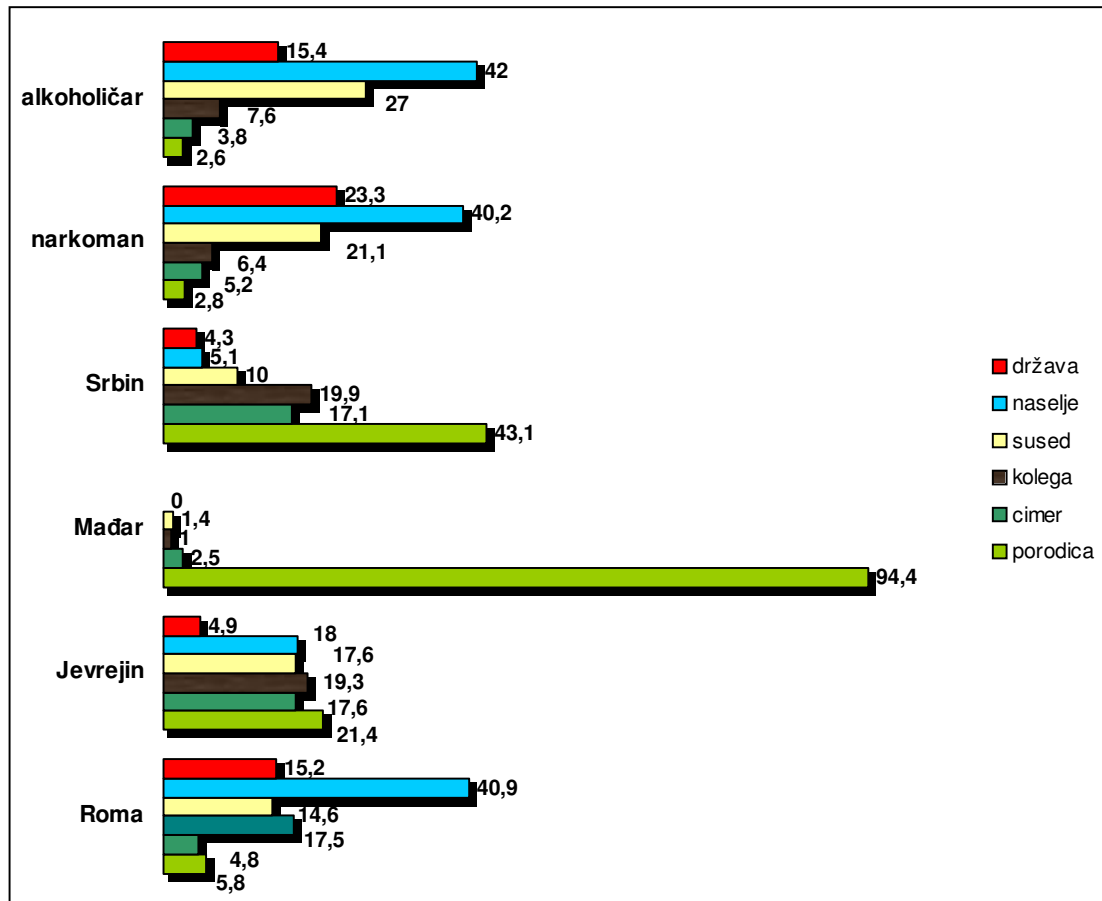
Od radija popularne su regionalne i lokalne komercijalne stanice, a državne radio stanice sluša mnogo manji broj ispitanika. Najpopularniji su Radio Ada, HIT, Radio Subotica i YU ECO. Slušanost komercijalnih radio stanica iz Mađarske je oko 40 posto, popularni su Danubius i Sláger Rádió. Državni, Kossuth Rádió sluša vrlo mali procenat ispitanika.

Vrednosni sistem

Mladi i tolerancija

Velike razlike pokazuju odgovori ispitanika na pitanje kakav najbliži odnos bi prihvatili sa određenim grupama. Za mlade Mađare u Vojvodini može se reći da se tolerantno ponašaju, ali to nije istog intenziteta u odnosu na svaku društvenu grupaciju. Sa alkoholičarem ispitanici ne bi živeli u istoj porodici, ali bi živeli u istom gradu/selu

(42%), a kao suseda prihvatilo bi ih 27 posto. Zajednički život sa zavisnicima od droge odbavuje još veći broj ispitanika, suživot u istom gradu ili selu prihvaća oko 40 posto, ali 23 posto ne bi sa njima živelo ni u istoj državi. Ovisnika droge bi možda kao suseda prihvatilo 21 posto ispitanika.

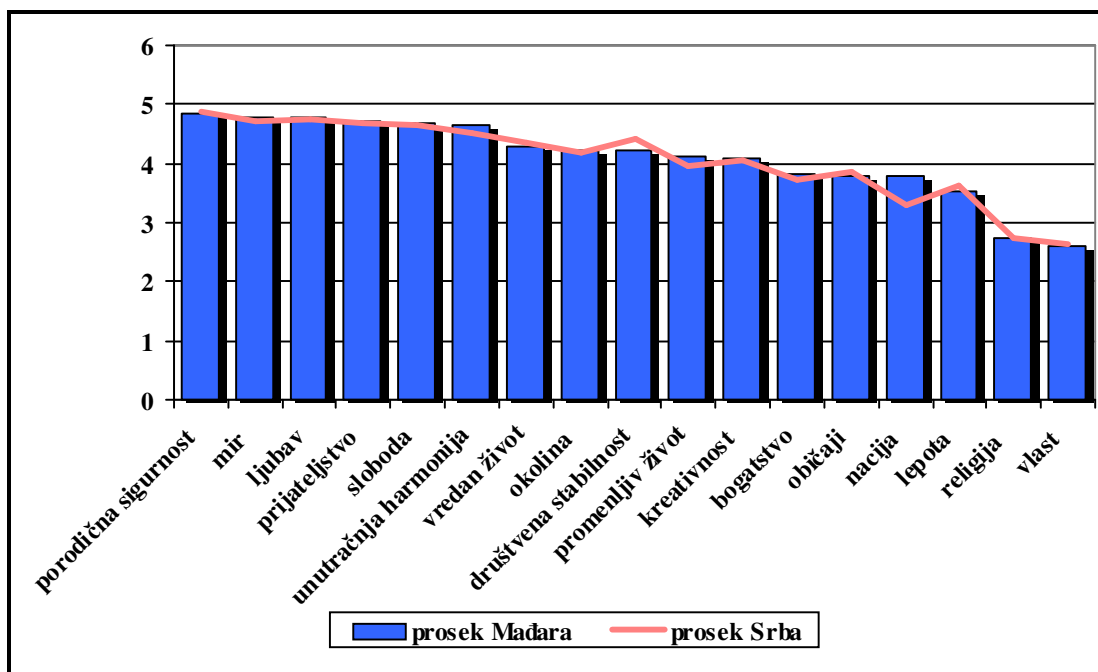
Situacija u odnosu na nacionalnu i etničku pripadnost je sledeća: 80 posto mladih Mađara prihvata Srbe kao kolege, 60 posto je spremno da deli stan sa njim, a 43 posto ih prihvata i za člana porodice. Mađare prihvaća 98 posto. Ova činjenica ujedno ukazuje i na nacionalnu zatvorenost, ali treba da se uzmu u obzir i nacionalne netrpeljivosti koje su se pojavile prošle decenije u Jugoslaviji, i probleme u mešanim brakovima, te sa obzirom na navedene, razumljivo je da bi za bračnog druga mladi Mađari u Vojvodini izabrali najradije takođe osobu mađarske nacionalnosti. Jevreje kao kolege prihvaća 59 posto, kao sustanare 40 posto, i kao člana porodine 21 posto. Romi kao kolege su prihvaćeni od 28 posto, kao sustanari od 11 posto, a kao članovi porodice od 6 posto.

Vrednosti u životu

Za mlade najveća vrednost je mir, porodična sigurnost, a osnovne ljudske vrednosti, prijateljstvo i ljubav se takođe visoko vrednuju (prosečno iznad 4,5). Povećani značaj mira proizilazi iz ratnog perioda, a to objašnjava i činjenicu, da se u jednom kriznom

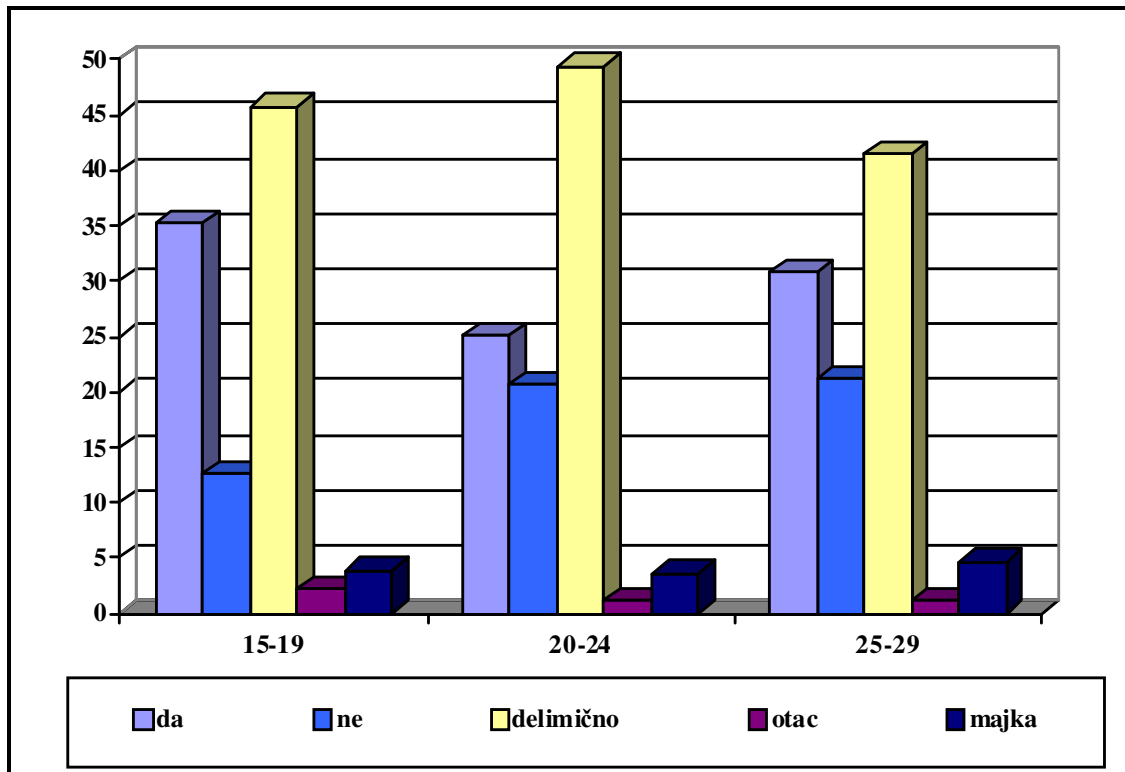
svetu, sa puno opasnosti, mladi okreću porodici, znači životu u čijem centru je porodica i ljudski odnosi. Preferiranje unutrašnje harmonije svedoči o okretanju prema sebi, prema duhovnom životu. Mrežu odgovorima sa relativno velikim prosekom je i sloboda. Pored toga mladi ocenjuju kao vrednosti (prosek 4–4,5) i sledeće: interesantan život, stanje u društvu, društveni sistem, raznovrstan život, kreativnost; nadalje (sa prosekom 3,0–3,9) bogatstvo, tradiciju i naciju.

Najmanje važnim smatraju veru i vlast. To se može objasniti sa nedavno završenom diktatorskom vlašću u Jugoslaviji, a i kao rezultat mržnje između pripadnika ljudi raznih veroispovesti. Mišljenje ispitanika ne-Mađara (koji su pretežno srpske nacionalnosti) i po ovom pitanju je manje-više isto kao i u odgovorima koji su dali mladi Mađari.

Posebno je interesantna vrednosna skala 15–29 godišnjaka. Iz rezultata se vidi značaj porodice i prijateljstva, briga za svoju budućnost i ostvarenje planova. Manje preferirana vrednost je politika, što ukazuje da se ispitanici uštežu od bilo kakve političke aktivnosti. Pokazatelji vrednosnog sistema mladih ne mađarske nacionalnosti se poklapa sa Mađarima, sa razlikom, da kod Mađara na skali važnije mesto ima mir, a kod slavena ljubav. Izuzetak je kultura, obrazovanost, koja je kod Mađara na naglašenom, 4. mestu, a kod Slavena na 11. mestu.

Rezultate vezane za vrednosni sistem još dopunjava odgovor na jedno pitanje. Mladi su u anketi ispitivani i o tome, da li njihovim idealima odgovara život njihovim roditelja. Značajan deo je odgovorio da bi živeo slično kao njegovi roditelji (30%), ali bilo je više takvih, koji bi želeli da njihov život samo delom liči na život roditelja (45%). Sa načinom života svojih roditelja ne slaže se 18 posto mladih.

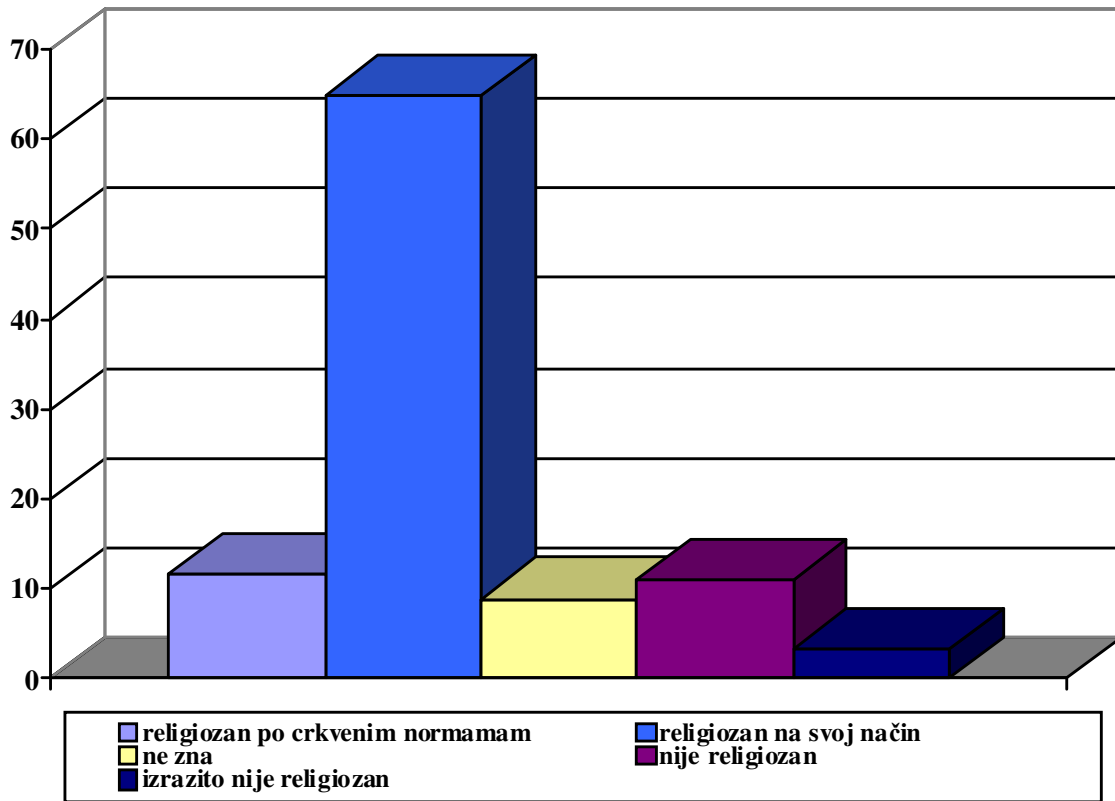
Karakteristike načina života pokazuje sistem normi određene starosne grupe u vezi pitanja kada treba da uslede pojedini značajni događaji u životu. To pokazuje Slika br. 42. sa razlikom u polovima. Na slici imamo samo rezultate onih kod kojih važni događaji još nisu usledili, nego se samo očekuju. Stalni radni odnos je za ispitanike važna samo od 20-e godine. Najveći broj mladih bi želeo da završi svoje školovanje oko 18. godine. Za žene vreme zajedničkog života sa partnerom, osnivanja porodice i odluka za decu dolazi oko 20. godine, dok je to za muškarce nešto pre 25. godine. Korisno je da uporedimo rezultate sa strukturama porodice. Mada ispitanici smatraju idealnim da se nakon 20. godine odsele od kuće, ipak u stvarnosti veliki broj njih živi sa roditeljima i sa 25–29 godina.

Religija

Najveći broj ispitanika je posle rođenja kršten kao rimokatolik (88%), 3 posto su kalvinisti-reformati, a 7 posto mladih nisu bili kršteni. Vidimo da je srazmera kalvinista-reformata slična i što se tiče sadašnje verske orijentacije mladih (3%), ali broj rimokatolika je manje nego što su kršteni (smanjio se sa 88% na 75%). Značajna je i grupa onih mladih koji ne smatraju sebe članom ni jedne veroispovesti (19%).

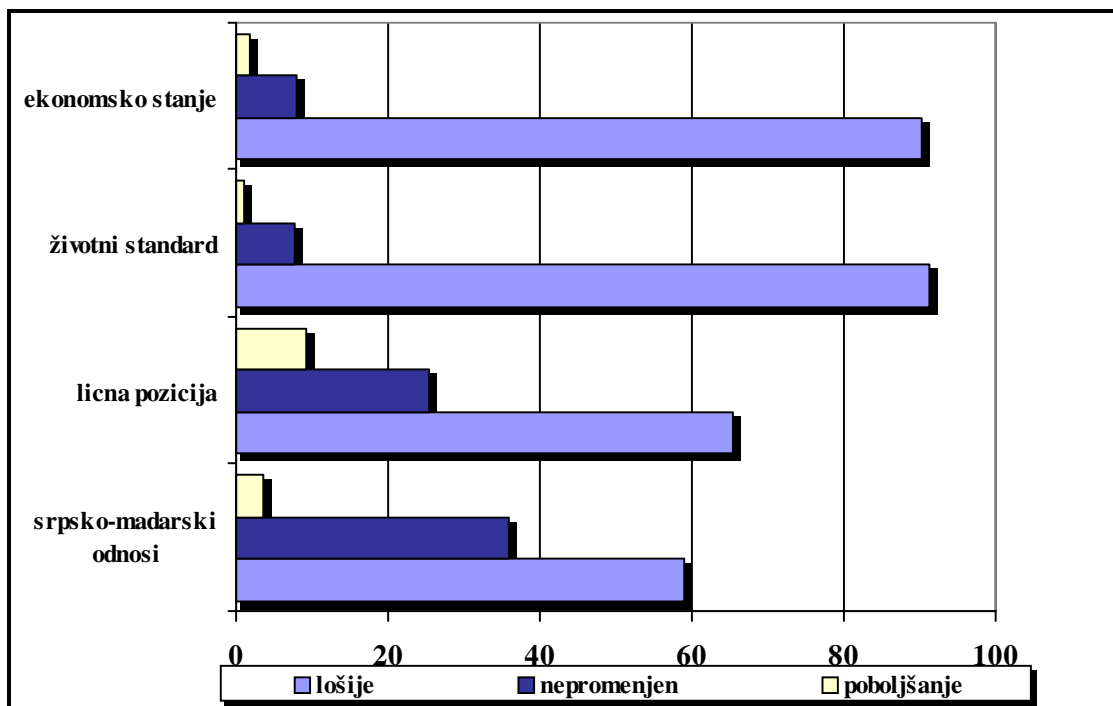
Među mladima su u većini oni koji su na neki svoj način vernici (64%), a manje je onih koji prihvataju učenje crkve. Mada madi prihvataju članstvo u nekoj verskoj zajednici, mnogo manje prihvataju njena učenja. Mada su članovi verske zajednice, za mlade je važniji neki specifičan pogled na svet, vera sama. Grupa onih koji nedvosmisleno nisu

vernici je oko 14 posto. Kao što smo već napomenuli, većina ispitanika ne prati učenje crkve, nego živi veru na jedan sebi svojstven način, tako retko učestvuje u verskim obredima. Većina ispitanika ide u crkvu tek nekoliko puta godišnje (46%), a ima i puno takvih koji još ređe posećuju versku zajednicu. U Boga veruje 26 posto mladih, a 14 posto veruje u neku višu silu, broj neodređenih je 7 posto, a ateista 5 posto. Srazmera onih skeptika, koji sebe ipak nazivaju vernicima je 47 posto.

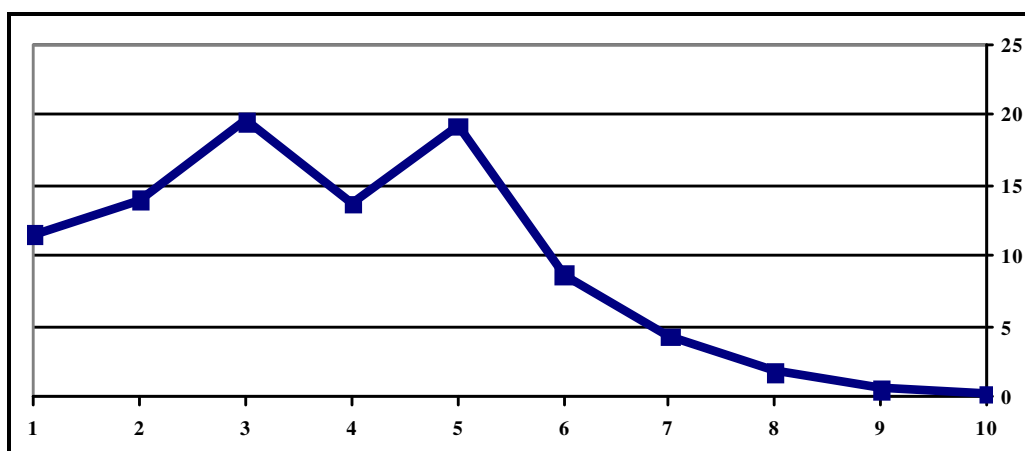
Društveno raspoloženje, odnos prema politici, euro-atlantska integracija

Po pitanju prošlosti mišljenje ispitanika je nedvosmisleno. Velika većina negativno ocenjuje prošlih deset godina, a čini se da je privatni život najmanje dotaknut. Opadanje životnog standarda je najkarakterističniji događaj u poslednjoj deceniji za 91 posto mladih, za 90 posto to je pogoršanje ekonomske situacije, za 65 posto pogoršanje sopstvene situacije, a 59 posto smatra da je gora situacija u mađarsko-srpskim odnosima. Samo 9 posto ispitanika misli da mu se sopstveni položaj poboljšao, a 36 posto misli da se u Vojvodini odnos između Mađara i Srba nije promenio.

U proceni budućnosti odgovori naših ispitanika su manje jedinstveni, ali su optimističniji. Oko 50–60 posto su oni, koji su optimistični, najviše u vezi svoje budućnosti (64% posto očekuje poboljšanje), pa posle toga očekuju poboljšanje opšte ekonomske situacije (57%). Najnegativnije očekivanje je u vezi srpsko-mađarskih odnosa: 60% procenjuje da će se taj odnos pogoršati.

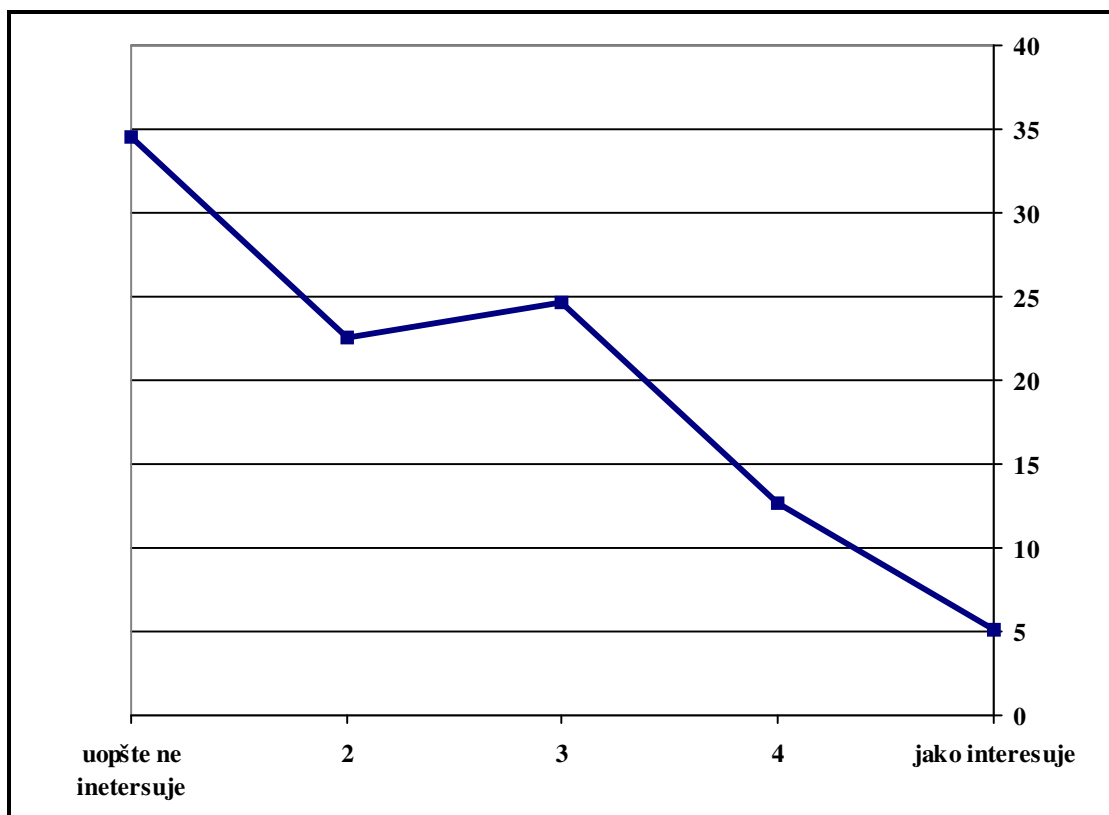
Jedan od važnih pokazatelja društvenog raspoloženja je koliko su mladi zadovoljni sa funkcionisanjem demokratije. Na slici se vidi ovo pitanje na jednoj skali od deset tačaka: više od polovine mladih od 15–29 godina smatra da demokratija nije na odgovarajućem nivou.

Mladi smatraju da je najveći problem onih, koji žive u Jugoslaviji nestašica novca, nezaposlenost i beznadežna budućnost, a sve to čini verovatnim da na društveno raspoloženje još uvek utiče dugogodišnja nemaština. Ovaj uticaj se ocrtava na nivou životnih prilika u bojazni od nezaposlenja i siromaštva, a na duševnom planu u osećaju beznadežnosti. Paralelno sa time individualno raspoloženje („Koliko ste zadovoljni sa time kako danas živite”) se pomera blago pozitivno na jednoj skali sa pet lestvica.

Odnos prema politici

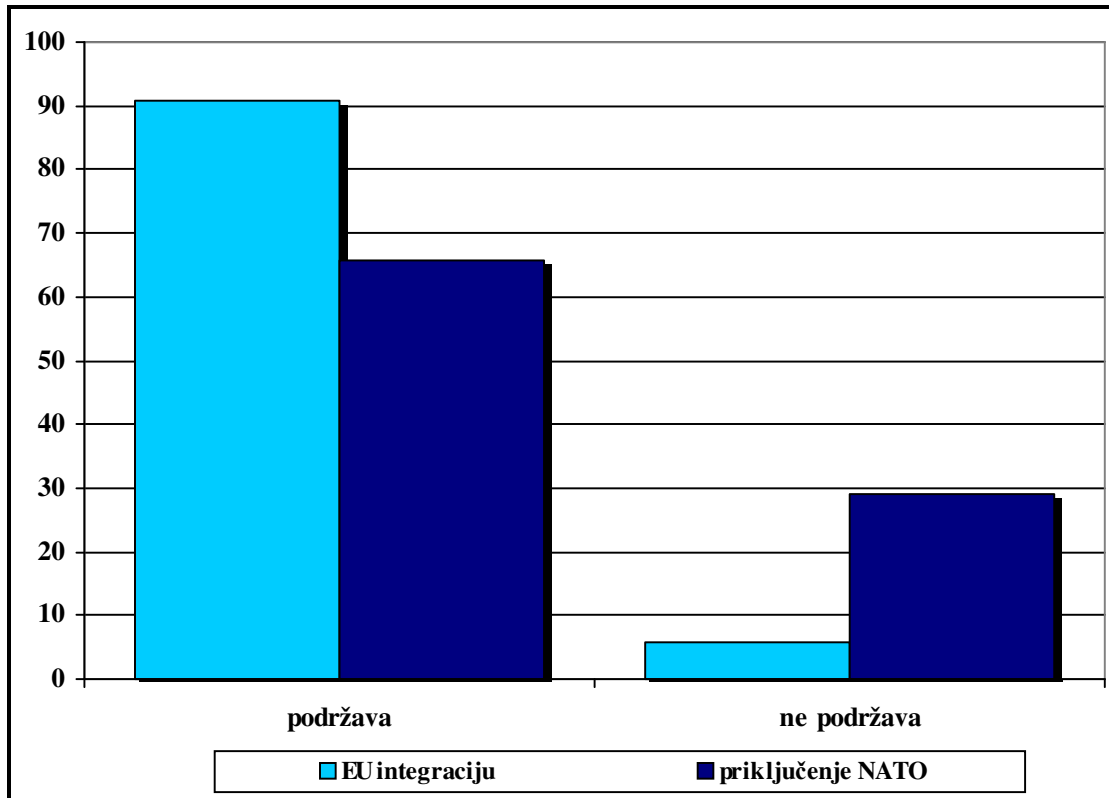
Mlade malo interesuje politika, 35 posto ispitanika se negativno odnosi prema njoj.

Integracija u Evropsku Uniju i u NATO

Većina mladih podržava integraciju Jugoslavije u Evropsku Uniju i NATO. Evropsku integraciju podržava 90 posto mladih, a pričlanjenje NATO-u 60 posto.

Identitet

Nacionalna, regionalna pripadnost

Najveći broj mladih je kao prvenstveni identitet izabrao određenje vojvođanski Mađar, a kao Mađar odredio se 28 posto anketiranih. Jugoslovensko državljanstvo i evropska svest se u malom broju pojavljuje kao prvenstveni identitet. U opisivanju drugog identiteta se povećao broj onih koji su sebe odredili kao jugoslovenski državljani (27%), i prosek Evropljana (12%). Ali i za drugi identitet je skoro 30 posto ispitanika odredio da je Mađar, a 26 posto da je vojvođanski Mađar. Znači da mladi ispitanici u Vojvodini najvažnijim smatraju da su Mađari. Mladi Mađari u Vojvodini su se u oba pitanja o identitetu malo izražavali kao Jugosloveni (9%–27%). Ova činjenica proizilazi i iz toga, da već i ne znaju u kojoj Jugoslaviji su državljani: rođeni su u Titovoj Jugoslaviji, a sada još nisu definisane ni granice male-Jugoslavije.

Kod određivanje primarnog i sekundarnog identiteta, kao Evropljanin odredio se 17 posto mladih. U slavenskom uzorku za svoj prvenstveni identitet 51 posto je označio srpstvo, a 26 posto negu drugu naciju (najveći broj kao Crnogorac, Slovak, Rusin, Rumun, Nemač itd.). Kod drugog identiteta u većini je kategorija „ostala nacionalnost” (48%), što se može objasniti i time, da kod ispitanika koji potiču iz mešanih brakova biraju nacionalnu

pripadnost koja nije dominantna u porodici. U grupi ispitanika Slavena u Vojvodini se 18 posto izjašnjava kao Evropljanin (drugi identitet).

Pojam zavičaja i domovine

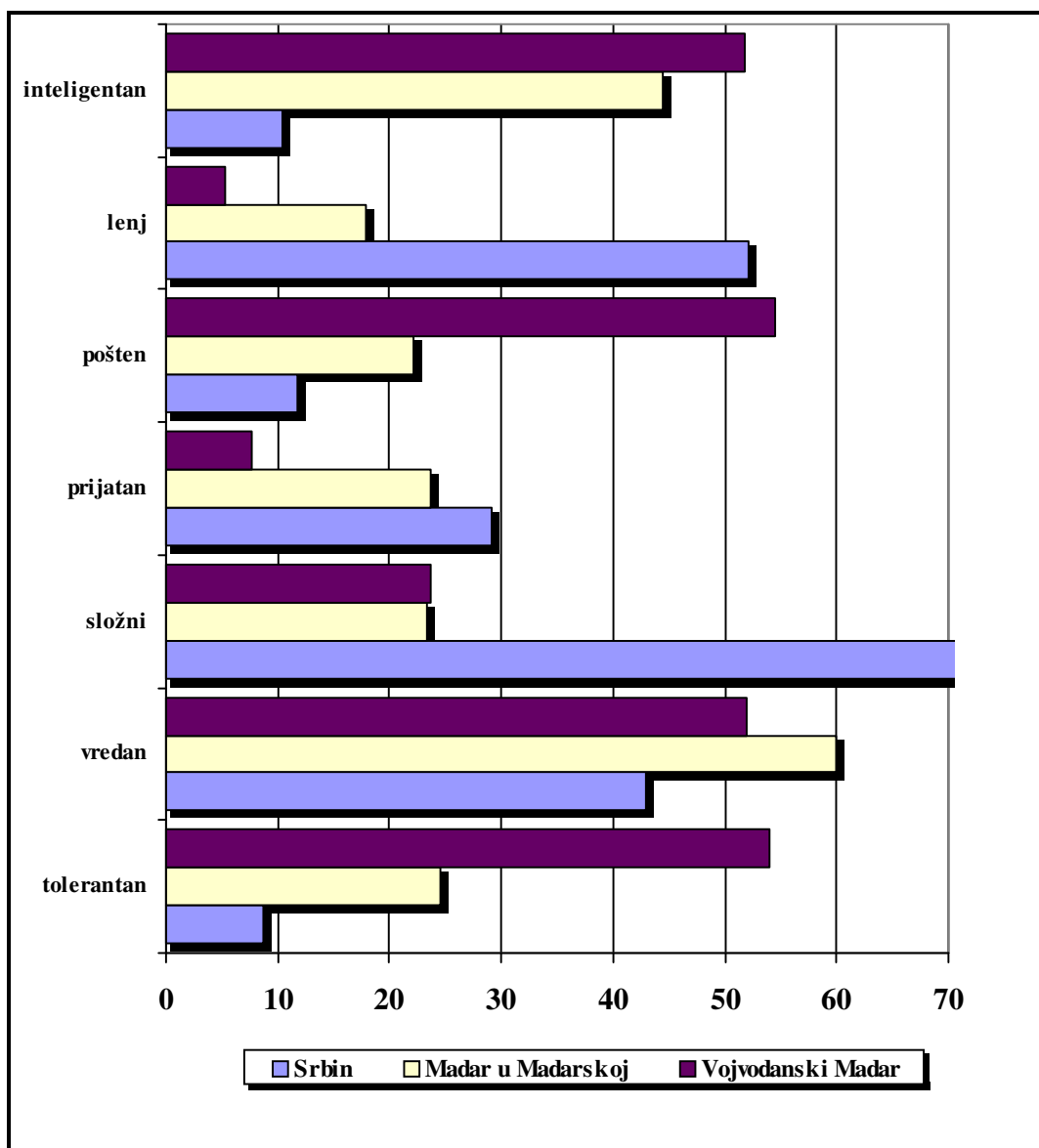
Vojvodinu kao kao zavičaj odredilo je 43 posto mladih Mađara u Vojvodini. Svest o vojvođanskoj autonomnoj teritoriji znači funkcioniše kao pojam zavičaja. Mesto gde trenutno živi određuje kao svoj zavičaj 25 posto ispitanika, a za 12 posto to je naselje u kome je rođeno. Znači pojam zavičaja za naselje vezuje 37 posto mladih. Jugoslaviju kao zavičaj odredilo je samo 10 posto ispitanika.

Pojam domovine kod mladih Mađara se može rasporediti na dva dela: 39 posto kao domovinu određuje Jugoslaviju, a 38 posto Vojvodinu. U određivanju domovine naselja, regije nisu značajne. Mali broj ispitanika je označio za svoju domovinu istorijsku Mađarsku. I u određivanju zavičaja, i u određivanju domovine, Vojvodina stoji na istaknutom položaju. U grupi ispitanika koji nisu Mađari, najveći broj imenuje Jugoslaviju kao domovinu (35%), na drugom mestu su istorijska Srbija i Vojvodina (u istom proseku). To pokazuje da među mladima u istom broju ima starosedelaca i izbeglica (koji su se uglavnom doselili u poslednjih deset godina). Kao domovinu apsolutna većina u ovoj grupi priznaje Jugoslaviju (53%). Slaveni na drugom mestu određuju za domovinu Vojvodinu (21%), dok na trećem mestu spominju istorijsku Srbiju (14%).

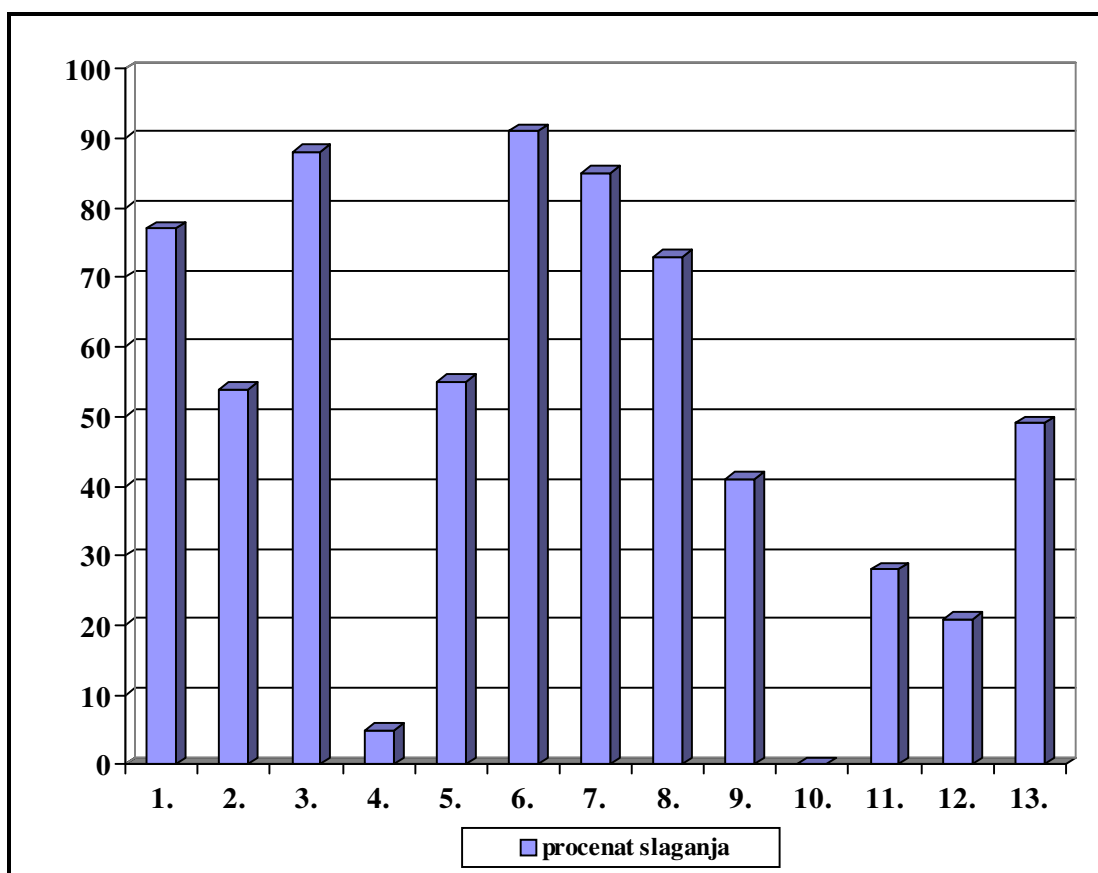
Kulturni stereotipi

Posebno smo analizirali dobijene podatke od onih, koji su kao prvenstveni identitet odredili da su vojvođanski Mađari. Samopoštovanje ove grupe smo uporedili sa postojećim stereotipima o vladajućoj naciji i o Mađarima u Mađarskoj.

Na Slici br. 55. se vidi da se ocena svoje kulturne grupe značajno razlikuje od opisa druge dve grupe. Kao vrline svoje grupe nabrajaju toleranciju, poštenje i inteligenciju. U odnosu na svoju grupu, pozitivnije ocenjuju složnost Srba. Ocenjivanje svoje grupe i grupe Mađara u Mađarskoj se razlikuje. Ambicije i marljivost Mađara u Mađarskoj dobijaju pozitivnije ocene u odnosu na sopstvenu grupu. U vezi tolerancije Mađari u Mađarskoj zaostaju za vojvođanskim Mađarima – mišljenje je ispitanika. Ni za jednu grupu nije karakteristično prijateljstvo.

U ocenjivanju kriterija kategorije „mađarskog”, mladi Mađari u Vojvodini jednoznačno smatraju merodavnom subjektivnu ocenu, važno je za njih mađarski maternji jezik i poznavanje maternjeg jezika na određenom nivou. Najmanje važan kriterij je mađarsko državljanstvo, i da je osoba rođena u Mađarskoj. Pošto smo ovo pitanje ocenjivali u odnosu na celu grupu, možemo reći da mladi imaju jaki, postojani mađarski identitet, čiji su osnovni sastavni elementi jezička i kulturna pripadnost.

Značenje brojeva na grafikonu:

1. Da jedan od roditelja bude Mađar.
2. Da oba roditelja budu Mađari..
3. Da mađarski bude maternji jezik.
4. Da bude mađarski državljanin.
5. Da poštuje mađarske nacionalne boje i simbole.
6. Da smatra sebe Mađarem.
7. Da dobro govori mađarski.
8. Da poznaje i voli mađarsku kulturu.
9. Da pripada crkvi sa mađarskim obrednim jezikom.
10. Da je rođen u Mađarskoj.
11. Da živi među Mađarima u najvećem delu svog života.
12. Da glasa za neku od mađarskih stranaka.
13. Da pohađa mađarsku školu.

Umesto sumiranja – nekoliko zaključaka

Devedesete godine - iz ugla mladih Vojvođana – su bile kontradiktorne i teške. Mladi smatraju da su puno šansi propustili u životu: nisu mogli da se orjentišu i razviju srazmerno sa svojim sposobnostima i voljom, da nađu adekvatan posao, da relativno rano počnu sa osnivanjem svoje porodice. Uzroci negativnih predosećanja i pesimističkog doživljaja društva su: da u grupi mladih iznad 25 godina još uvek samo 58 posto je zaposleno, i relativno je veliki broj inaktivnih (bez profesije i završene škole). Većina ispitanika predugo živi sa svojim roditeljima. Dominantna porodična struktura za njih je: roditelji i dva deteta.

Društvena napetost se ocrta u odgovorima mladih, ali osetljivost na probleme još ne znači da se ne nadaju, da ne veruju u budućnost i da će odustati od napora (i po pitanju teškoće prilikom zapošljavanja su uglavnom optimisti, trude se da nastave školovanje, mada su im planovi za budućnost nedovoljno jasni). Želeli bi da su snažni saučesnici u demokratskim promenama, ali ne žele da se posebno bave politikom. Uglavnom su orijentisani prema porodici i planiranju nesigurne budućnosti, žude za mirom i sigurnošću života.

Mađarski i slavenski ispitanici našeg uzorka se oštro razlikuju po pitanju kulturnog identiteta, i na osnovu kulturnih stereotipa koji imaju jedni o drugima; istovremeno su pokazatelji vrednosnog sistema u velikoj meri slični. Mađari u većoj meri smatraju da im je zavičaj Vojvodina, i orijentisani su na naselja, a ne-Mađari su više orijentisani za Jugoslaviju, ili se vezuju za istorijsku Srbiju, odnosno Vojvodinu.

Kulturna potrošnja je niska, karakteristična je kulturna nezahtevnost, a sve to se vidi i iz malog broja pročitanih knjiga, i po tome da najviše vole komercijalne radio i televizijske programe. Mladi Mađari u Vojvodini svojstveno preferiraju mađarske medije, naročito lokalne stanice i medije iz Mađarske, a u okviru njih na prvom mestu su muzičke i zabavne emisije. Beogradski i jugoslovenski mediji su potisnuti u pozadinu. Posećenost kulturnih manifestacija je niska, što ukazuje na relativnu zatvorenost, udaljavanje od masovne kulture, i da mladi kao mogućnost zabave uglavnom određuju kućne zabave.

U određivanju kriterija „biti Mađar”, za vojvođanske mlade jednoznačno merilo je subjektivno, a izvanredno poznavanje mađarskog jezika na nivou maternjeg jezika je manje važno. Najmanje je važno rođenje u Mađarskoj i samo mađarsko državljanstvo. Mladi u Vojvodini imaju jak i postojani nacionalni identitet, čiji su osnovni sastavni elementi jezička i kulturna pripadnost.

Među problemima Jugoslavije mladi smatraju najvećim beznadežnu budućnost, desetogodišnja kriza i rat su ostavili duboke tragove u mladima i društvenom raspoloženju. Na drugom mestu je besparica, kao reakcija na hiperinflacijska vremena. Na trećem mestu stoji nezaposlenost, što delom ukazuje na sadašnje stanje, i poleže na realnom strahovanju od budućnosti. U redosledu problema na četvrtom mestu je korišćenje droga, pa sledi besciljnost, problemi stanovanja, moralno propadanje i kriminal. Iseljavanje (imigracija) nije poseban problem koji brine mlade u Vojvodini.